

1 Kasım 2015 Seçim Değerlendirmesi Gözlem ve Öneriler

İÇİNDEKİLER

TABLO ve ŞEKİLLER	3
KISALTMALAR	4
ÖNSÖZ	5
TEŞEKKÜR	6
ÖZET	7
SEÇİM GÜNÜ SÜREÇLERİNİN GENEL İŞLEYİŞİ	11
GENEL TANIMLAR	12
1 KASIM SEÇİMLERİNDE SANDIK TAŞIMA VE BİRLEŞTİRME KONUSU	14
OY VE ÖTESİ'NİN SEÇİM GÜNÜ DEĞERLENDİRMESİ	15
GİRİŞ	16
GÖNÜLLÜ GÖZLEMCİLİK	17
GERİ BİLDİRİM ANKETLERİ	19
GÖNÜLLÜLERİMİZ HAKKINDA	20
OY VERME ÖNCESİ	24
OY KULLANIMI	27
OY SAYIMI VE SONRASI	31
SEÇİM SÜRECİ İLE İLGİLİ GENEL GÖZLEMLER	34
BİRLEŞTİRME TUTANAKLARI VE SEÇİM SONUÇLARI	36
SİVİL TOPLUMUN SEÇİMLERE KATILIMI	41
SONUÇ	44
KAYNAKÇA	47
EKLER	
EK 1. OY VE ÖTESİ'NİN GÖNÜLLÜ SÖZÜ	49
EK 2. GERİBİLDİRİM ANKETLERİNİN SORULARI	51
E-POSTA ÜZERİNDEN PAYLAŞILMIŞ DETAYLI GÜNSONU GERİ BİLDİRİM ANKETİ (SANDIK SORUMLULARI)	51
E-POSTA ÜZERİNDEN PAYLAŞILMIŞ DETAYLI GÜNSONU GERİ BİLDİRİM ANKETİ (BİNA SORUMLULARI)	60

TABLO ve ŞEKİLLER

TABLO 1: Katılım Ve Geçerli Oy Sayıları	16
ŞEKİL 1: Oy ve Ötesi Gönüllülerinin Görev Yaptığı İller	18
TABLO 2: Oy ve Ötesi Gönüllülerinin İllere Göre Dağılımı	18
ŞEKİL 2: Oy ve Ötesi Gönüllülerinin Yaş, Cinsiyet ve Eğitim Dağılımı	21
ŞEKİL 3: Oy ve Ötesi Gönüllülerinin Görev Yaptıkları ve Oy Verdikleri Yerler	22
ŞEKİL 4: Gönüllülerimizin Yaşadığı Sorunlar	24
TABLO 3: Oy Verme Öncesi Gözlemlenen Sorunlar	25
ŞEKİL 5: Parti ve Aday Materyalleri	26
TABLO 4: Oy Verme Sırasında Gözlemlenen Sorunlar	27
ŞEKİL 6: Fiziksel Engelli ve Yaşlı Seçmenlerin Sandığa Ulaşımaları	30
ŞEKİL 7: Sandık Çevresindeki Yetkisiz Kişiler	31
TABLO 5: Oy Sayımı ve Sonrasında Gözlemlenen Sorunlar	32
ŞEKİL 8: Seçim İşlemlerinin Usulüne Uygunluğu	34
ŞEKİL 9: Görevlilerin Seçim Günü Süreçleri ile İlgili Bilgisi	35
ŞEKİL 10: Sandık Çevresine Davet Edilen Kolluk Güçleri	36
TABLO 6: T3'te Okutulan Bütün Tutanaklar Baz Alınarak Partilerin Net Oy Değişimi Haritası	38
TABLO 7: Sadece Oy ve Ötesi Gönüllüleri Tarafından Gönderilen Tutanaklar Baz Alınarak Partilerin Net Oy Değişimi Haritası	40
TABLO 8: AKP, CHP, MHP, HDP, SP - Parti Bazında Uyuşmazlık Oranları (Oy değişimi/Toplam alınan oy)	41
ŞEKİL 11: Alınan Tutanaklar	42
ŞEKİL 12: Sandık Kuruluna Öneri ve Uyarılar	43
ŞEKİL 13: Etkinlik, Tekrar ve Tavsiye	43

KISALTMALAR

AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
ESHİD	Eşit Haklar İçin İzleme Derneği
HDP	Halkların Demokratik Partisi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
SEÇSİS	Seçim Bilişim Sistemi (Yüksek Seçim Kurulu'na özgü seçim yönetim programı)
SP	Saadet Partisi
T3	Türkiye Tutanak Teyit Sistemi (Oy ve Ötesi'nin geliştirdiği tutanak birleştirme yazılımı)
YSK	Yüksek Seçim Kurulu

ÖNSÖZ

Aralık 2014'te çalışmalarımıza başladığımızdan bu yana geçen iki sene içerisinde, vatandaşların Türkiye'nin seçim süreçlerine ilgisinin arttığını ve seçmenin oy kullanmanın ötesinde de demokratik süreçlerin bir parçası olmayı talep ettiğini gördük. Toplam 150.000 seçmen Oy ve Ötesi aracılığıyla 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimi, 1 Haziran 2014'te tekrarlanan Yalova seçimi, 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi, 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimi ve 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimi olmak üzere beş seçimde herhangi bir ücret almadan siyasi partiler ve bağımsız adaylar adına gönüllü müşahitlik (gözetmenlik) yaptı.

1 Kasım seçimleri öncesinde, diğer seçimlerde olduğu gibi bulunduğumuz illerde yüzyüze yapılan eğitim toplantıları başta olmak üzere internet ve sosyal medya üzerinden bilinçlendirme kampanyaları yürüterek görev yapacak müşahitlerin kanun ve genelge içerikleri ile seçim sürecinin mantığı ve genel işleyişine hakim olmasını sağlamayı hedefledik. Ne kadar çok seçmen seçim sürecine katkıda bulunursa, sisteme güvenin o kadar arttığını gözlemledik. 7 Haziran öncesinde, gönüllü ağımızın bulunduğu illerde 522 saatlik eğitim toplantıları düzenlenmişti. 1 Kasım seçimlerinde yeni gönüllülerimiz için buna ilaveten toplam 700 saate yakın 335 adet eğitim toplantısı yapıldı. Seçim süreçlerini anlatan videolarımızı internet üzerinden yaklaşık 20 bin seçmen izledi. 1 Kasım seçimlerinde 65 bine yakın gönüllü seçmen, seçimlerde siyasi partiler ve bağımsız adaylar adına müşahit olmak için Oy ve Ötesi'ne kaydoldu ve 43 ilimizdeki 168 ilçede yaklaşık 57 bin gönüllü müşahit, seçim görevi sırasında mevzuatta yer alan kuralları doğru ve tarafsız olarak uygulayacaklarına dair Gönüllü Sözü'nü¹ kabul ederek çalıştı.

Yine 7 Haziran seçimlerinde olduğu gibi, 1 Kasım seçimlerinde de gönüllülerimizin seçim gününe dair gözlemlerini bir geribildirim anketi yoluyla derledik. 1 Kasım 2015 Seçim Değerlendirmesi; seçim günü uygulamalarını, öne çıkan sorun ve eksiklikleri, bu sorunların itiraz ve uyarılar neticesinde düzeltildiği bazı durumlara dair örnekleri, geliştirildiği takdirde sürecin daha pürüzsüz işlemesine katkıda bulunacak tespitleri içeriyor.

Kamuoyunda seçimlere olan inancın düşme eğiliminde olduğu bu dönemde, Oy ve Ötesi olarak seçim günü süreçlerinin yasal mevzuata uygun ve doğru uygulanmasına destek olmak, seçmenlerin seçim süreçlerine katılımını teşvik etmek ve seçim uygulamalarının şeffaflık ve denetlenebilirliğini artırmayı hedefleyerek yola çıktık. Gönüllülerimizin değerli tecrübe ve geri bildirimleri ile uzman görüşlerinden derlenen raporumuzun, Türkiye'nin genç demokrasisinin sağlam temeller üzerinde gelişmesine katkıda bulunmasını diliyoruz.

Oy ve Ötesi, seçim gününün ötesinde de demokratik katılımı artırmaya yönelik projeler üretmeyi hedefliyor. Bu projeleri, 2016 yılı itibarıyla yaygın ağımızın katkılarıyla belirleyip, gönüllülerimizin azim ve enerjisinden güç alarak hayata geçirebilmeyi umuyoruz.

¹ EK 2 Oy ve Ötesi'nin Gönüllü Sözü

TEŞEKKÜR

1 Kasım 2015 Milletvekili Seçimi'nde müşahit olarak görev almış ve seçim günüyle ilgili deneyimlerini bizimle paylaşmış olan gönüllülerimizin gözlem ve tespitleri yardımıyla 1 Kasım Seçim Değerlendirmesi hazırlanmıştır.

Sivil bir inisiyatif olarak başlayan çalışmalarımızın dernek çatısı altında sürmesine olanak sağlayan, Oy ve Ötesi Derneği'ni maddi manevi desteğiyle var eden kıymetli üyelerimize; 1 Kasım 2015 Genel Seçimi'nde Türkiye'nin dört bir yanından çalışmalarımıza katılan ve tüm gönülleriyle kuvvet katan yaklaşık elli yedi bin gönüllümüz başta olmak üzere, 2014 yılından bu yana seçimlerin sivil denetimi ve şeffaflığı için vatandaşlık haklarına sahip çıkmış ve bu demokrasi ağının bir parçası olmuş yüz elli bin gönüllümüze yürekten teşekkür ediyoruz.

Gerek hazırlıklarımız ve eğitim toplantılarımız sırasında, gerekse seçim günü destek vererek bilgi ve hakimiyetleriyle gönüllülerimizin yanında olan tüm avukatlarımıza, Türkiye Barolar Birliği ve çalıştığımız illerdeki tüm barolara, bilinçlendirme çalışmamızda kendi sosyal ağları aracılığıyla Oy ve Ötesi'ne katkı sağlamış tüm Sivil Toplum Kuruluşlarına, geri bildirim anketlerine katkıları için Eşit Haklar için İzleme Derneği'ne, seçmen bilinci ve demokratik haklara dair farkındalığı artırmaya yönelik çalışmalarımıza desteğini esirgemeyen değerli sanatçılarımıza, içtenlikle sesimizi duyurmamızı sağlamış olan çok değerli iletişim profesyonelleri ve gazetecilere emekleri için bu rapor vesilesiyle sonsuz teşekkürlerimizi iletmek istiyoruz.

Seçim günü görev alarak sağlıklı ve adil bir seçim gerçemimize katkıda bulunmuş olan Yüksek Seçim Kurulu, İlçe Seçim Kurulları yetkilileri ile tüm siyasi partilerin genel merkezleri ve ilçe örgütlerine ve diğer tüm görevlilere tekrar teşekkür ediyor, önümüzdeki seçim dönemlerinde de beraber, uyum içerisinde çalışarak seçim süreçlerini birlikte kalkındırabilmeyi tüm gönüllülerimiz adına temenni ediyoruz.

ÖZET

Türkiye 2015 yılında iki önemli seçim döneminden geçmiştir. 7 Haziran Genel Seçimleri'nden 5 ay sonra, hükümet kurulamaması sebebiyle Cumhurbaşkanı tarafından seçimlerin tekrarlanması kararı alınmıştır.

Oy ve Ötesi, 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimleri'nde de, seçim günü sandık müşahiti olarak Siyasi Partiler ve bağımsız adaylar adına görev almak isteyen gönüllülerin seçim süreçleri hakkında bilinçlenmelerini sağlamak için çalışmalar yapmıştır. Bu amaçla ülke çapında seçim gününe ilişkin kurallar hakkında bilinçlendirme toplantıları düzenlenmiş ve mevzuatla ilgili açıklayıcı materyaller oluşturulmuştur. Oy ve Ötesi bu çalışmaların yanı sıra Siyasi Partiler ve bağımsız adaylar ile müşahitler arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Bu itibarla Oy ve Ötesi, esas olarak seçim gününü gözlemlemekte ve seçim gününe ilişkin çalışmalarda bulunmaktadır. Oy ve Ötesi'nin seçim gününden önceki seçim süreçleri hakkında bir çalışma ve gözlem yapmamaktadır.

7 Haziran ve 1 Kasım tarihleri arasında Türkiye gerilimli ve zor bir dönemden geçmiştir. Bununla ilintili olarak da seçim sonuçlarının güvenilirliği ve seçim günü süreçlerinin güvenliği daha da önem kazanmıştır. Oy ve Ötesi gönüllüleri seçim gününün denetiminde iki açıdan aktif rol oynamışlardır. İlk olarak, oy sayımı sonunda imzalanan sonuç tutanaklarının imzalı bir kopyasını almış ve Oy ve Ötesi'nin geliştirdiği tutanak birleştirme yazılımı aracılığıyla sonuçların resmi sonuçlarla karşılaştırmasının yapılmasını mümkün kılmışlardır. Tespit edilen uyuşmazlıklar itiraz süreleri içerisinde itiraz hakkı bulunan siyasi partiler ile doğrudan paylaşılmış; gönüllü ağı ve kamuoyu ile ise il bazında partilerin oylarında değişiklik tespit edilen sandık sayısı ile yine il bazında partilerin net oy değişim tablosu Oy ve Ötesi'nin internet sitesi ve sosyal medya hesapları üzerinden paylaşılmıştır.

Diğer yandan, Oy ve Ötesi vasıtasıyla demokratik seçim süreçleri ve seçim mevzuatı hakkında bilgilenen gönüllüler, siyasi partiler ve bağımsız adaylar adına müşahit olarak seçim günü süreçlerinin denetlenmesine aktif katılım sağlamıştır. Katılım gösterdikleri sandıkların %87,4'ünde sandık kuruluna uyarı ve önerilerde bulunmuş ve önerilerinin büyük çoğunluğu (%82,3 oranında) kabul edilmiştir. Gönüllüler bu şekilde, seçim günü süreçlerinin daha iyi işlemesine anlamlı bir katkıda bulunmuşlardır.

Seçim günü sandık başında bilgili görevliler ve gözlemciler bulunduğu sürece seçim gününün kurallara uygun bir şekilde işlediği gözlemlenmiştir. Ancak seçim günü süreçlerinin ve uygulamalarının yasal gerekliliklerle uyumlu bir şekilde gerçekleşmediği örneklerle de önemli ölçüde rastlanmıştır ve öne çıkan problemler aşağıda özetlenmiştir. Yasal mevzuat ile ilgili bilgi seviyesinin artırılması hem sandık kurulu ve siyasi parti müşahitleri açısından hem de oy kullanan seçmenler açısından bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte seçimlerin özgür ve adil bir ortamda gerçekleşmesi, kuşkusuz seçim gününün ötesinde birçok alanda uygun ortamın sağlanmasına bağlıdır. Siyasetin finansmanı ve denetiminin şeffaflığı, kamu kaynaklarının kullanımı, medyanın eşitlikçi bir düzenleme sunması ve çoğulcu bir şekilde görüş ve bilgiye erişim gibi seçim sonuçlarını doğrudan etkileyebilecek konuların seçimlerle ilgili değerlendirmelerde göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

- 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimleri'ne **16 siyasi parti ve 21 bağımsız aday** katılmıştır².
- Seçimlerde yurtiçi ve yurtdışı toplam **56,9 milyon kayıtlı seçmenden 48,5 milyonu** oy kullanmıştır. Seçime katılım oranı %85,23; geçerli oy yüzdesi %98,56 olarak gerçekleşmiştir. 7 Haziran seçimlerine göre hem katılım oranı hem de geçerli oy oranı artmıştır.
- Güvenlik sebebiyle bazı ilçe seçim kurullarının sandık birleştirme talepleri olmuş, bu talepler mahalle içi birleştirmeler hariç olmak kaydıyla YSK tarafından reddedilmiştir.
- **57 bin gönüllü, Oy ve Ötesi aracılığıyla 43 il ve 168 ilçede** siyasi partiler ve bağımsız adaylar adına yurtiçinde kurulu sandıklarda müşahit olarak görev almış, tarafsız ve bağımsız olarak sandık başlarında bulunmuşlardır.
- Oy ve Ötesi, gönüllü müşahitlik organizasyonunun geniş bir coğrafyada oluşturulmasını hedeflemiştir. Bunun için önceliklendirme yaparken en yüksek nüfusa sahip ilk 100 ilçe; geçmiş seçimlerdeki verilere dayanarak, hangi partiler olduğundan bağımsız olarak, ilk iki parti arasındaki oy farkının yüzde 3 ve altında olan ilçeler; ve de ağırlıklı olarak il merkezlerindeki sandıklar dikkate alınmıştır.
- Müşahitlik yapan gönüllülerimizin doldurduğu geribildirim anketine göre, aşağıda bahsi geçen konular dışında, oy verme ve oy sayım işlemlerinin çoğunlukla usulüne uygun ilerlediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, gönüllülerimiz 7 Haziran seçimlerine kıyasla sandık başında daha fazla engel ve gerginlikle karşılaştıklarına dikkat çekmişlerdir. Seçim öncesi süreçleri gözlemleyen AGİT Uluslararası Seçim Gözlem Heyeti tarafından da raporlanmış olan güvenlikle ilgili çekinceler, gergin ortam ve kutuplaşmalar gönüllülerimizin sürece katılımını önceki seçime kıyasla biraz daha zorlaştırmıştır.
- Gönüllülerimizden % 1'i görevlerini engelleyici derecede ciddi sıkıntılarla karşılaştıklarını belirtmiştir, **%99'u ise seçim gününün tamamında sandık başında bulunabilmişlerdir**.
- 7 Haziran'da olduğu gibi 1 Kasım sonrasında da gönüllüler, seçim gününün bir denetim mekanizması olan müşahitliği bir ihtiyaç olarak görmekte, müşahitliklerinin etkili olduğuna inanmakta ve çevrelerine de bu katılımı teşvik edeceklerini bildirmektedirler.³

Seçim günü yaşanmış olduğu bildirilen belli başlı problemler ise şöyledir:

- **Fiziksel engelli seçmenlerin sandığa erişimi.** Engelli vatandaşların sandığa erişimi ile ilgili sıkıntılar yaygındır. Anketi dolduran gönüllülerimizden %15'i sık sık, %23'ü ise seyrek de olsa seçmenin sıkıntı yaşadığını belirtmektedir. Toplamda bakıldığında ciddi sayıda seçmenin bu konuda problem yaşadığı anlaşılmaktadır. Sandığın bulunduğu alana ulaşmakta zorlanabilecek seçmenlerin giriş katlardaki erişimi kolay sandıkların seçmen listelerine alınmaları sorunu büyük oranda çözecektir.

² YSK, 1 Kasım 2015- 26. Dönem Milletvekili Genel Seçim Kesin Aday Listeleri

http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/HaberDetay?training_id=YSKPWCN1_4444014427&_afLoop=6739705628401357&_afWindowMode=0&_afWindowId=e0y56vyh6_1#%40%3F_afWindowId%3De0y56vyh6_1%26_afLoop%3D6739705628401357%26training_id%3DYSKPWCN1_4444014427%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3De0y56vyh6_31

³ Oy ve Ötesi. 2015. 7 Haziran 2015 Seçim Değerlendirmesi – Gözlem ve Öneriler. Sayfa 46-47

<http://oyveotesi.org/gecmis-secimler/7-haziran-2015-genel-secimler/7-haziran-2015-genel-secimleri-degerlendirme-raporu/>

- **Seçmenlerin oy kullanma kabinine telefon, video kamera veya fotoğraf makinesi ile girmesi.** Anketimizde bu duruma %19 oranında rastlanmaktadır. Oy gizliliği açısından genelgede izin verilmeyen bu kural yeterince kuvvetli uygulanmamaktadır.
- **Fiziksel engeli olmayan vatandaşlara refakat edilmesi.** İleri yaş veya fiziksel olmayan bir engel sebebiyle kendi başına oy vermekte zorlanabilecek seçmenlere ilişkin, genelgede refakat etme izni bulunmamasına rağmen bu seçmenlere iyi niyetle refakat izni verildiği anketimizi dolduran gönüllülerin %13'ü tarafından bildirilmektedir.
- **Sonuç tutanaklarının kolaylık amacıyla oy verme işlemi başlamadan imzalanması.** Oy verme işlemi bitiminde süreci daha hızlı tamamlayabilmek amacıyla yapıldığı gözlemlenen bu uygulama mevzuata uygun değildir ve evrakta sahteciliğe açık kapı bırakabilmektedir. Anketimizi dolduran müşahitlerin %9'u bu durumu gözlemlediklerini bildirmektedir.
- **Oy verme yerlerinde adayların/partilerin kampanya materyallerine rastlanması.** Oy verme yerlerinde seçmeni etkileyebilecek kampanya materyallerinin bulunması yasaktır. Bu durum, sandık başında %6, bina çevrelerinde ise %18 oranında gözlemlenmektedir.
- **Seçim sonuç tutanaklarının bir kopyasının sayım sonrası sınıf dışına asılmaması.** Seçimin şeffaflığı açısından gerekli olan bu uygulamadaki aksaklıklar, %9 oranında görülmüştür. 7 Haziran'da %21 olan bu durumdaki düzeltme olumludur⁴.
- **Bazı sayfaları mühürlü veya imzalı olmayan seçmen listeleri.** Seçmen listelerinin bazı sayfalarında mühür ve imzanın eksikliği kapıda asılı listelerde %7, Sandık Kurulu'ndaki listelerde ise %5 oranında gözlemlenmektedir. Tüm sayfalarda mühür ve imza olması, seçmen listelerinin doğruluğu açısından önemlidir.
- **Oy çuvallarının asgari iki refakatçi olmadan ilçe seçim kuruluna gönderilmesi.** Bu durum anketi dolduran gönüllülerimiz içerisinde %9 oranında gözlemlenmiştir.
- **Müşahitlerin yaşadığı zorluklar.** Gönüllülerimiz gün boyu görev yapabilmiş olmakla birlikte, bazı zorluklar yaşayan müşahitlerin yüzdesi geçen seçime kıyasla artarak %15'ten %27'ye çıkmıştır.

Oy ve Ötesi'nin yanı sıra, seçimlere ilişkin tüm süreci gözlemek amacıyla, Türkiye Cumhuriyeti yetkililerinin daveti üzerine, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (AGİT/DKİHB)⁵, uluslararası bir heyet görevlendirmiş olup, bu heyet saha ekibimizle de hazırlık sürecinde iletişimde bulunmuştur AGİT/DKİHB'nin yayınladığı sonuç raporunda⁶ 1 Kasım'da seçmenlere çeşitli seçenekler sunulduğu ve seçim gününün genel olarak barışçıl ve profesyonelce yönetildiğini

⁴ Oy ve Ötesi. 2015. 7 Haziran 2015 Seçim Değerlendirmesi – Gözlem ve Öneriler. Sayfa 43

<http://oyveotesi.org/gecmis-secimler/7-haziran-2015-genel-secimler/7-haziran-2015-genel-secimleri-degerlendirme-raporu/>

⁵ Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Türkiye'nin de aralarında yer aldığı 57 katılımcı üye ülkeden oluşmaktadır. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (AGİT/DKİHB), AGİT Parlamenter Asamblesi ve Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi bir uluslararası heyet oluşturmuştur. Heyet 1 Kasım Seçimleri'nde Ankara'da bulunan 11 uzmana ek olarak Türkiye'nin farklı yerlerinde 28 Eylül 2015'den itibaren görev almış olan 18 uzun dönemli gözlemciden oluşmaktadır.

⁶ AGİT/DKİHB Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu

[<http://www.osce.org/tr/odhr/elections/turkey/223231?download=true>]

belirtilmektedir⁷. Raporda bununla birlikte seçim öncesi kampanya döneminde yeralan güvenlik, basın özgürlüğü, seçim barajı konularındaki sıkıntılara da dikkat çekilmektedir:

“1 Kasım 2015 milletvekili erken seçimleri, seçmenlere çok çeşitli siyasi partiler arasından seçim yapma imkanı sunmuştur. Ülkenin güneydoğusu başta olmak üzere, sıkıntılı güvenlik ortamı ve parti üyeleriyle parti binalarına yapılan saldırılar gibi çok sayıda şiddet olayı, adayların ülkenin her yerinde serbestçe kampanya yapabilmelerine engel olmuştur. Basın özgürlüğü ciddi bir endişe konusu olmaya devam etmiştir; gazetecilere karşı açılan çok sayıda ceza soruşturması ve bazı medya kuruluşlarının kapatılması seçmenlerin çoğulcu bir şekilde sunulan görüş ve bilgiye erişimini azaltmıştır. Yüzde on seçim barajı siyasi çoğulculuğu sınırlandırmaya devam etmiştir. Seçim idaresi seçimleri profesyonel bir şekilde yürütmüştür”⁸.

Heyet, sivil toplumun seçimleri gözlemlemekteki rolünün öneminin de altını çizmektedir.

“Kanunlarda, 1990 Kopenhag Belgesi’nin 8. paragrafına uygun şekilde, siyasi partilerden bağımsız yurttaşlara ve uluslararası gözlemcilerle seçim gözlemi yapma hakkı tanınmamaktadır. Yasal sınırlamalara rağmen, sivil toplum grupları aktif bir şekilde izleme sürecine dahil olmuş, gözlemcilerini siyasi partiler adına kaydettirmeleri gerekmiştir.”⁹

“Mevzuat değiştirilerek hem yurttaşlardan oluşan gözlemcilerin hem de uluslararası gözlemcilerin izleme yapabilmesine olanak tanıyan hükümler getirilerek 1990 AGİT Kopenhag Belgesi’nin 8. Paragrafı ile tam uyum sağlanması düşünülmelidir”¹⁰

Daha önce ifade edildiği üzere seçim gününün öncesindeki süreçlerin göz önüne alınması ve adaylara daha özgür ve adil bir seçim ortamı sağlamak adına gerekli adımların atılması gerekmektedir.

Ayrıca hem siyasi partilerin hem de sivil toplumun seçim günü süreçlerinin denetiminde aktif bir rol üstlenmesi toplumun tüm kesimleri açısından her zamankinden daha da önemli bir hale gelmiştir. Sivil toplumun seçim sürecine aktif katılımının sağlanması ve vatandaşlarımızın bu ihtiyaca yönelik olarak bilinçlendirilmesi, demokrasimiz açısından bir ihtiyaçtır. Oy ve Ötesi bundan sonraki seçimlerde, ihtiyaç olduğu ve yasalar izin verdiği sürece, bağımsız ve tarafsız bir gönüllü müşahitlik organizasyonu olarak görev yapmayı hedeflemektedir.

⁷ “Seçim günü genel olarak barışçıl bir şekilde geçmiştir. Uluslararası gözlemcilerin ziyaret ettiği sınırlı sayıda sandıkta, seçim gününün genel olarak verimli bir şekilde düzenlendiği görülmüştür. Bazı sandık kurulu üyelerinin kanunda öngörülen birtakım usullere uymadığı gözlemlenmekle birlikte, sayım süreci genel olarak saydam ve düzenli bir şekilde yürütülmüştür. İlçe Seçim Kurulları’ndaki tutanak birleştirme işlemlerinin, zaman zaman biriken kalabalığa rağmen düzenli ve etkili olduğu gözlenmiştir.” AGİT/DKİHB Sınırlı Seçim Gözlem Sonuç Raporu, s.3.

⁸ AGİT/DKİHB Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu, s.1

⁹ AGİT/DKİHB Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu, s.3

¹⁰ AGİT/DKİHB Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu, s.23

Seçim Günü Süreçlerinin Genel İşleyişi

GENEL TANIMLAR

Türkiye'de seçim süreçleri ulusal seviyede Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından yönetilmektedir. Türkiye'nin seçim yönetim ve denetim organı olan YSK, 1950 tarih ve 5545 sayılı kanun ile kurulmuş, 1961 ve 1982 anayasalarında "Seçimlerin Genel Yönetimi ve Denetimi" başlığı altında yer alarak anayasal bir kurum olmuştur.¹¹

YSK, il ve ilçe seçim kurullarının teşekkülünü sağlayarak seçim sürecinin il ve ilçe seviyelerinde kanun ve genelgelere uygun yönetilmesini sağlar. Seçim günü oy verme işlemlerinin yönetimini sağlayacak olan sandık kurullarının kurulması ilçe seçim kurullarının görevidir. Sandık kurullarının oluşumu ile görev ve yetkilerini düzenleyen genelge yine YSK'nın kabulü ile geçerlilik kazanır.

YSK'nın tarafsız ve bağımsız olması, seçimlerin güvenilirliği açısından büyük önem teşkil etmektedir. YSK'nın üyelerinin yürütme erki tarafından görevlendirilmemesi ve yürütme erkinin bu üyelerin görevlerine son verememesi, kurulun yürütme erkine hesap verme yükümlülüğünün olmaması ve bütçesinin kontrolünün tamamen kendisinde olması yasal zeminin kuvvetini gösterir. Türkiye'de YSK bu kriterlere uygun olarak bağımsız bir yapıdadır.

298 sayılı kanununun 11. maddesine göre YSK'nın yedi asil ve dört yedek olmak üzere onbir üyesi bulunur. Bu onbir üyenin altısı Yargıtay, beşi ise Danıştay Genel Kurulları tarafından seçilir. Daha sonra bu üyeler başkan ve başkanvekilini kendileri seçerler. Yargıtay ve Danıştay kurullarınca seçilmiş üyelerden ikişer kişi, başkan ve başkan vekilinin dahil edilmediği kura yoluyla yedek üye olarak ayrılır. 298 sayılı kanun madde 15'e göre "il seçim kurulu il merkezinde görev yapan en kıdemli hakimin başkanlığında merkez ilçe seçim kurulu başkanlarından sonra gelen en kıdemli iki üyeden oluşur."¹² İlçe seçim kurulunda ilçedeki kıdemli hakim kurul başkanı görevini üstlenir. Kurulun iki üyesini kurul başkanı kamu görevlileri arasından belirler. Kalan üyeler ise ilçede teşkilatı bulunan ve son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan dört siyasi partiden birer asıl ve birer yedek olmak üzere tamamlanır.

Siyasi partiler, ilçe seçim kurulu temsilcilerinin yanısıra belli şartları karşıladıkları takdirde il seçim kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu'nda da temsilci bulundurma hakkına sahiptir. YSK'da bulunan temsilciler en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde en çok oy almış dört siyasi partiden birine mensup olmalı ve parti genel başkanı tarafından yazılı olarak görevlendirilmiş olmalıdır. Benzer şekilde bir siyasi partinin il seçim kurulunda temsilci bulundurabilmesi için söz konusu ilde teşkilatının bulunması ve en son genel milletvekili seçiminde en çok oy alan dört partiden biri olması gerekmektedir.

Siyasi parti temsilcileri (kurul asil üyesi oldukları ilçe seçim kurulu haricinde) kurulun çalışma ve görüşmelerine katılma hakkına sahip olmalarına rağmen oy kullanamazlar, ancak görüş bildirdikleri

¹¹ T.C. Yüksek Seçim Kurulu. 2015. 'YSK Tarihçe.' http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/YSKTarihce?_adf.ctrl-state=csgn5rau0_4&wcnav.model=YKSUstMenu&_afLoop=41517280340715

¹² 298 No'lu Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Madde 15

takdirde "kurul [görüşleri] dinledikten sonra kendi arasında işi görüşerek karar verir ve kararı parti temsilcilerine bildirir."¹³

Sandık kurullarının oluşumu ile görev ve yetkileri 135 no'lu genelgede detaylandırılmıştır. Sandık kurulunda sandık başkanı hariç altı asıl ve altı yedek üye bulunur, asıl üyeleri ile kurul toplanır. Sandık kurulu başkanı, ilçe seçim kurulu başkanınca "sandığın kurulacağı seçim bölgesinin içindeki veya dışındaki seçmenler arasından iyi ün sahibi olmakla tanınmış, okur-yazar kimselerden" seçilir. Bunun için ilçe seçim kurulu başkanı ilçe seçim kurulunun siyasi partilerden olmayan üyelerine danışarak her sandık için bir liste oluşturur. İlçe seçim kurulunun siyasi partilerden seçilmiş asıl üyeleri de aynı şekilde her sandık için bir liste oluşturur ve sandık kurulu başkanı bu listelerdeki isimler arasından kura ile belirlenir. Sandık kurulu başkanının görev başına gelmemesi halinde yerine partili olmayan en yaşlı kurul üyesi başkanlık eder.

Son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan beş siyasi parti, kendilerine tanınan beş günlük süre içinde birer asıl ve birer yedek üye isimlerini bildirir ve ilçe seçim kurulu başkanı bu isimler arasından kurul üyelerini tamamlar. Sandık kurulu başkanı ve üyeleri seçim günü sabahı göreve başlamadan önce ilk iş olarak and içerler. Sandık başında oy verme işlemi başlamadan veya oy verme sırasında asıl üyelerden biri ya da bir kaç görevini yapamazsa, yerlerine yedek üyeler geçer. Şayet kurul üyesi sayısı üçün altına düşerse, sandık kurulu başkanı kurulu o sandık alanında seçmen yeterliliğine sahip, okuryazar olanlar arasından seçtiği kimselerle sandık kurulu başkanı ve yeni görevlendirilenlerle beraber en az üç üye olacak şekilde tamamlar. Göreve gelmeyen veya bırakıp giden başkan veya üyenin yerine görevlendirilen kişi, başkan veya üye daha sonra gelse dahi görevini sürdürür.¹⁴

Sandık kurulunun görevleri, sandık hazırlıklarını tamamlamak, sandık çevresinde düzenin sağlanması, seçmen listesinde olan veya görevlendirildiklerinden dolayı oylarını o sandıkta kullanacak kişilere imzalarını alarak oy kullandırmak, oy verme işleri hakkındaki şikayet ve itirazları karara bağlamak ve tutanağa geçirmek, oy sayım ve dökümünü ve oy tutanaklarının düzenlenmesini sağlamak ve gün sonunda oy pusulaları, zarfları, sayım cetvelleri, tutanak defteri, vb ilgili bütün evrak ve eşyayı mühürleyerek ilçe seçim kuruluna teslim etmek olarak özetlenebilir.¹⁵

298 Sayılı Kanun'un 25. maddesi, siyasi partiler ve bağımsız adaylara sandık başı işlemlerini takip etmek üzere birer müşahit gönderme hakkını verir. Üçten fazla bağımsız adayın müşahiti olursa sandık kurulu başkanı aralarında ad çekerek üç bağımsız aday müşahitinin sandık başında kalmasına izin verir, diğer bağımsız aday müşahitleri sandık alanında kalabilirler. Siyasi parti ve bağımsız adayların gönderdiği müşahitlerin kamu hizmetlerinden yasaklı olmayan, ergin kimselerden olması şarttır.¹⁶

Sandık kurulu, hazırlıkları müşahitlerin görebileceği şekilde tamamlar. Parti ve bağımsız aday müşahitleri, sandık çevresinde bulunma ve gün boyunca oy verme işlemlerini gözleme hakkının yanısıra sayım masası başında yer alabilir.¹⁷

¹³ 298 No'lu Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Madde 17

¹⁴ 135 No'lu Genelge Madde 2, 3, 4, 10, 11

¹⁵ 135 No'lu Genelge Madde 7

¹⁶ 135 No'lu Genelge Madde 19, 20

¹⁷ 135 No'lu Genelge Madde 42

Müşahit, aynı partinin görevlendirdiği sandık kurulu üyesine öncelik vermek kaydıyla sandık sonuç tutanağının bir kopyasını alma hakkına¹⁸ ve sandık kurulunun mühürleyerek hazırladığı torbanın ilçe seçim kuruluna teslimi için eşlik etme hakkına¹⁹ sahiptir. Bunların yanısıra, şikayete yetkilidir, yani "Sandık kurulu başkanlarının veya bu kurulların yaptıkları işlemlere veya aldıkları tedbirlere ve bunlara benzer sair işlemlere veya herhangi bir kimsenin, 298 sayılı Kanun'un koyduğu yasalara uymayanların bu hareketlerinin önlenmesi için sandık kurullarına başvur[abilir]."²⁰

YSK, seçim sonuç tutanaklarının dijital kopyalarını ve rakamsal veriyi hızla siyasi partilerle paylaşmış, birleştirme tutanaklarını da partilerin denetimine açmıştır. Elektronik ortamda tutanak kopyalarının paylaşımı ilk defa 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde gerçekleşmiş, bu hizmet 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde de tekrar edilmiştir. YSK'nın bu yeni hizmeti, seçim sonuçlarının şeffaflığı ve denetimi açısından önemli bir adımdır.

1 KASIM 2015 SEÇİMLERİNDE SANDIK TAŞIMA VE BİRLEŞTİRME KONUSU

Sandık güvenliği konusundaki endişeler, 1 Kasım'da sandıkların güvenli alanlara taşınması konusunda tartışmalara yol açmıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerindeki bazı ilçelerin seçim kurulları, güvenlik gerekçesiyle, valilikler ve jandarma komutanlıklarından gelen ve 200 binden fazla seçmenin etkileneceği sandıkları birleştirme taleplerini görüşmüş ve YSK'ya başvurmuştur. Erzurum, Artvin, Van, Tunceli, Tokat, Iğdır, Gaziantep, Bingöl, Siirt, Elazığ, Kars, Diyarbakır, Şırnak, Ağrı, Batman, Mardin, Hakkari, Bitlis ve Muş illerinin bazı ilçe ve mahallelerinde güvenlik nedeniyle sandık yerlerinin seçim bölgesi dışına çıkartılmasına dair YSK'dan görüş istenmiş ve talepler basında yer almıştır.²¹

YSK, yukarıda sayılan illerin ilgili ilçe seçim kurullarının, sandıkların mahalle (seçim bölgesi) dışına çıkartılarak değiştirilmesi veya bir başka seçim bölgesine taşınması yönündeki taleplerini incelemiş; 3 Ekim, 5 Ekim, 6 Ekim ve 15 Ekim 2015 tarihli kararları ile bu talepleri reddetmiştir.²²

¹⁸ 135 No'lu Genelge Madde 45

¹⁹ 135 No'lu Genelge Madde 47

²⁰ 135 No'lu Genelge Madde 49, 50

²¹ YSK'dan sandık taşımaya ret. 3 Ekim 2015. <http://www.hurriyet.com.tr/yskdan-sandik-tasimaya-ret-30224449>

²² Güvenlik nedeniyle sandık yerlerinin seçim bölgesi dışına çıkartılması hususunda görüş istenilmesi üzerine Yüksek Seçim Kurulunca verilen 15.10.2015 tarihli 1968, ve 1967 sayılı kararları, 6.10.2015 tarihli 1877 sayılı kararı, 5.10.2015 tarihli 1860, 1859, 1858, 1857, 1856, 1855 ve 1854 sayılı kararları, 3.10.2015 tarihli 1839,1838, 1837, 1836, 1835, 1834, 1833, 1831, 1830, 1829, 1828, 1827, 1826, 1825, 1824, 1823, 1822, 1821 ve 1819 sayılı kararları

Oy ve Ötesi'nin Seçim Günü Değerlendirmesi

GİRİŞ

1 Kasım 2015 günü gerçekleşen 26. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nde kayıtlı 56.949.009 seçmenden 48.537.695'i oy kullanmış, bu oyların 47.840.231'i geçerli sayılmıştır. Katılım oranı %85,23; geçerli oy oranı %98,56 olmuştur. 7 Haziran'da yapılan 25. Dönem Milletvekili Genel Seçim sonuçlarına göre hem seçmen sayısındaki küçük artış, hem de katılım ve geçerli oy oranlarındaki görece önemli artışların sonucunda toplam geçerli oy sayısı 1.676.988 adet artarak 46.163.243'ten 47.840.231'e ulaşmıştır.

TABLO 1: Katılım Ve Geçerli Oy Sayıları

	7 Haziran 2015	1 Kasım 2015	Fark
	Genel Seçimi	Genel Seçimi	
Yurtiçi (Cezaevleri Dahil)			
Kayıtlı Seçmen	53.741.838	54.049.940	308.102
Oy Kullanan Seçmen	46.451.389	47.239.370	787.981
Geçerli Oy	45.121.773	46.555.267	1.433.494
Katılım Oranı	86,43%	87,40%	0,97%
Geçerli Oy Oranı	97,14%	98,55%	1,41%
Yurtdışı (Temsilcilikler ve Gümrük Kapıları)			
Kayıtlı Seçmen	2.866.979	2.899.069	32.090
Oy Kullanan Seçmen	1.056.078	1.298.325	242.247
Geçerli Oy	1.041.470	1.284.964	243.494
Katılım Oranı	36,84%	44,78%	7,95%
Geçerli Oy Oranı	98,62%	98,97%	0,35%
Toplam			
Kayıtlı Seçmen	56.608.817	56.949.009	340.192
Oy Kullanan Seçmen	47.507.467	48.537.695	1.030.228
Geçerli Oy	46.163.243	47.840.231	1.676.988
Katılım Oranı	83,92%	85,23%	1,31%
Geçerli Oy Oranı	97,17%	98,56%	1,39%

Not: 1 Kasım 2015 Genel Seçimi'nde cezaevlerinde bulunan tutuklu ve taksirli suçlu kişilerin sayısı 34.601'dir.

Seçim sürecinde Oy ve Ötesi aracılığıyla siyasi partiler ve bağımsız adaylar adına aktif olarak görev almak isteyen yaklaşık 57 bin gönüllü, Türkiye'nin 43 ili ve 168 ilçesinde sandık hazırlıkları, oy kullanımı ve oy

sayımı süreçlerine, 298 Sayılı Seçim Kanunu ve 135 Sayılı Genelge'de belirtilen çerçevede müşahit sıfatıyla katılmıştır.

Oy ve Ötesi'nin verdiği sandık gözetmenliği eğitim seminerlerine katılmış ve tarafsızlık ilkelerine dair Gönüllü Sözü'nü kabul etmiş olan müşahitler, seçim günü, öncesinde ve sonrasında bu faaliyetlerine ilişkin olarak, herhangi bir ücret ödemedi ve almadan, gönüllülük esasına sadık kalarak, sandık güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunmak amacıyla sandık başlarında görev yapmıştır.

Oy ve Ötesi Derneği, gönüllülerin bu göreve en iyi şekilde hazırlanması için 1 Kasım seçimleri öncesinde Türkiye'nin farklı illerinde toplamda 335 adet yüz yüze eğitim toplantısı düzenlemiş, internet üzerinden interaktif seminerler yayınlamış, ve mevzuatla ilgili açıklayıcı materyaller oluşturmuştur. Bu çalışmalarının hazırlanma sürecinde Oy ve Ötesi Hukuk Çalışma Grubu, içeriğin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve ilgili yasal mevzuata uygun olmasına; Eğitim Çalışma Grubu ise daha önceki seçim deneyimlerini de göz önüne alarak içeriğin en sık karşılaşılan sorunları dikkate alacak ve kolay anlaşılır bir şekilde hazırlanmasına odaklanmıştır. Seçimlerle ilgili yapılan tüm bu objektif bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları, sosyal medya üzerinden ve internet sitemizden aktif olarak herkese açık bir şekilde paylaşılmıştır.

Bu seçim değerlendirmesinin amacı Türkiye'nin çeşitli yerlerinde seçim günü sahada olan gönüllülerimizin gözlemlerini ve Oy ve Ötesi'nin geliştirdiği tutanak birleştirme yazılımı, Türkiye Tutanak Teyit (T3) sistemi üzerinden işlenmiş tutanak verilerinden çıkan sonuçları detaylı olarak kamuoyuyla paylaşmaktır.

GÖNÜLLÜ GÖZLEMCİLİK

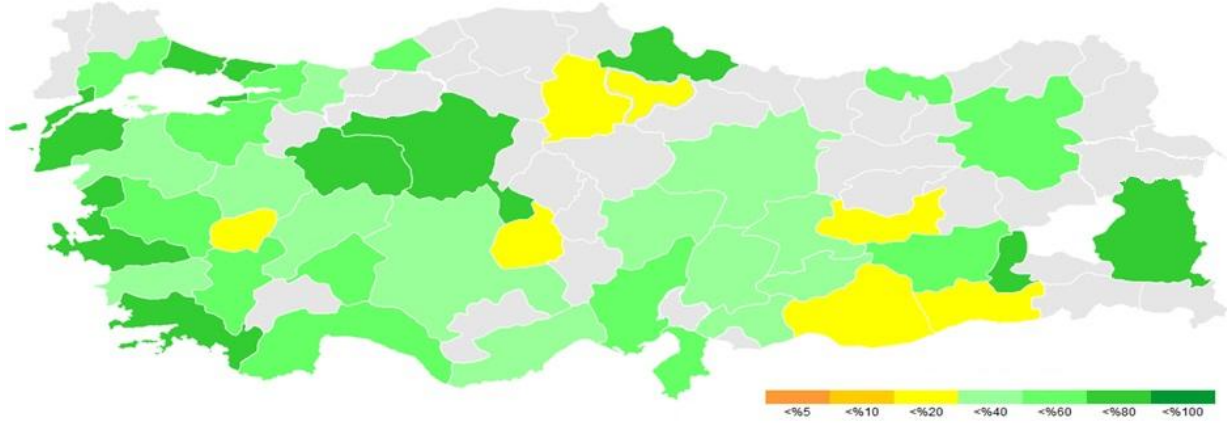
1 Kasım 2015 26. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri; Oy ve Ötesi'nin 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri, Yalova'da tekrarlanan yerel seçimler, 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve 7 Haziran 2015 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri ardından sahada olduğu beşinci seçim olmuştur. Bu seçimde de 7 Haziran seçiminde olduğu gibi gönüllü organizasyonumuz ilçe bazlı yapılandırılmıştır. Gönüllülerimizin yer alacağı ilçeler belirlenirken; merkezi nüfusu yüksek olan ilçeler ile geçmiş seçimlerdeki verilere dayanarak - hangi siyasi partiler olduğundan bağımsız - ilk iki parti arasındaki oy farkının %3 ve altında olduğu ilçeler dikkate alınmıştır. Bu yolla seçilen 43 ile dağılmış 168 ilçede, yaklaşık 57 bin gönüllümüz, 4.606 mahalledeki 7.114 okulda görev yapmıştır²³.

1 Kasım'da Oy ve Ötesi gönüllülerinin bulunduğu 43 ildeki 168 ilçede toplam olarak yaklaşık 33,8 milyon kayıtlı seçmen bulunmaktadır. Bu sayı toplam yurtiçi seçmenin %62,5'ine denk gelmektedir. Ayrıca en az bir Oy ve Ötesi gönüllüsü siyasi parti müşahitinin görev aldığı 7.114 okuldaki toplam kayıtlı seçmen sayısı

²³ Az nüfuslu il ve ilçeler, köyler ve gönüllü sayımızın az olduğu bölgelerdeki uygulamalara dair gözlemlerimiz kısıtlıdır.

29 milyondur. Bir başka deyişle, Oy ve Ötesi gönüllüsü siyasi parti müşahitleri yurtiçi kayıtlı seçmenin kullandığı oyların %54'ünü okul bazında²⁴ gözlemleyebilmiştir.

ŞEKİL 1: Oy ve Ötesi Gönüllülerinin Görev Yaptığı İller

TABLO 2: Oy ve Ötesi Gönüllülerinin İllere Göre Dağılımı²⁵

İL	Gönüllü Sayısı
Adana	1.126
Adıyaman	142
Afyonkarahisar	138
Aksaray	95
Amasya	113
Ankara	7.084
Antalya	2.217
Aydın	454
Balıkesir	299
Batman	420
Bursa	1.738
Çanakkale	255
Çorum	298
Denizli	534
Diyarbakır	812
Elazığ	107
Erzurum	118

²⁴ Oy ve Ötesi, görev aldığı 7.114 okulun her birinde en az 1 tane gönüllü bulunacak şekilde organize olmuştur. Ancak gönüllerimiz bu okullarda bulunan 79.861 sandığın hepsinini birebir gözlemleyememiştir.

²⁵ Sadece sandık sorumlusu sayılarını içerir.

Eskişehir	860
Gaziantep	687
Hatay	605
Isparta	143
İstanbul	26.789
İzmir	5.202
Kahramanmaraş	188
Kayseri	445
Kocaeli	925
Konya	386
Kütahya	94
Malatya	168
Manisa	353
Mardin	161
Mersin	880
Muğla	360
Sakarya	157
Samsun	570
Sivas	140
Şanlıurfa	208
Tekirdağ	300
Trabzon	175
Uşak	99
Van	560
Yalova	141
Zonguldak	135
Toplam	56.681

GERİ BİLDİRİM ANKETLERİ

1 Kasım seçimlerinde gönüllülerimizin deneyimlerini daha iyi anlamak için toplam dört anket yapılmıştır. İlk anket seçim günü sabahında gönüllülere kısa mesajla görev alıp alamadıklarını teyit amacıyla gönderilmiş ve mobil olarak yanıtlanmıştır. Mobil anket haricinde sandık başında görev yapan gönüllü sandık sorumlularına detaylı bir anket ve organizasyonun diğer seviyelerinde çalışan gönüllülerimize yönelik iki ayrı anket daha seçim gecesi e-posta olarak paylaşılmıştır. Gönüllülerimiz bu anketlere 11 Kasım tarihine kadar yanıt verebilmişlerdir.

Anketlere cevap veren sandık, bina veya ilçe seviyesinde görev yapmış 13.598 gönüllümüzün yanıtları 1 Kasım 2015 Seçim Değerlendirmesi'ndeki bulguların ana veri kaynağıdır. Açık uçlu sorulara gönüllülerimizce verilen on binlerce yanıtın tamamı ekibimizce okunmuş, ülkemizin farklı bölgelerinden gelen bu görüşlerden bazılarını sayısal bulguları anlamlandırmak amacıyla raporumuzda yer verilmiştir.

Rapordaki sayısal verilerin çoğunda direk gözlemleri yansıtabilmek amacıyla sadece sandık başında görev yapan gönüllülerimizin yanıtları hesaba katılmıştır (11.596 yanıt) Bu yanıtlar, bina ve ilçe koordinasyonunda görev yapan gönüllülerimizin verdiği yanıtlarla karşılaştırılıp kontrol edilerek değerlendirilmiştir. Çoktan seçmeli cevaplar haricinde gönüllülerimiz açık uçlu yanıtlar da paylaşmıştır. Bu bilgi ve yanıtların olduğu 1.205 sayfa teker teker okunarak sınıflandırılmış ve genel değerlendirmemize katılmıştır

Gönüllülerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar çeşitli deneyim ve görüşleri yansıtmak amacıyla şehir belirtilerek tırnak işareti içerisinde raporda alıntılanmıştır ve kullanılan alıntılar gönüllülerin öznel görüşlerini ifade etmektedir.

Tüm anketler, katılımcıların anket sorularına hem bilgisayarlarından hem de akıllı telefonlarından cevap verebileceği şekilde tasarlanmıştır. Çoğu çoktan seçmeli, bir kısmı da açık uçlu olmak üzere 42 sorudan oluşan²⁶ sandık başındaki gönüllülerimize yönelik anket ortalama 17 dakikada tamamlanmıştır.

Gönüllülerimize geri bildirim anketlerini yanıtlamaları için üç çağrı yapılmıştır. On günlük süre içinde yaklaşık her dört gönüllümüzden biri anketi tamamlamıştır. Anketlerin yanıtlanma oranı iller ve bölgeler arasında değişmekle birlikte, bölgesel farklar soruların büyük çoğunluğunda istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklara işaret etmemektedir²⁷.

Anketimizin ortalama yanıtlanma oranı %24,8 olarak gerçekleşirken ankete en yüksek katılımın olduğu iller %33 ve %30 ile sırasıyla Muğla ve İstanbul, en düşük iller ise %5 ve %0 ile sırasıyla Adıyaman ve Sivas'tır.

Ankete cevap veren gönüllülerimizin oranı Marmara Bölgesi ve 3 büyük şehirde diğer coğrafyalara göre daha yüksektir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde ve büyükşehirler dışında kalan yerlerde ise daha düşük orandadır.

Bu farklılıklar, anket sorularına verilen yanıtları değerlendirirken göz önüne alınması gereken bir unsurdur²⁸. Ayrıca anketi yanıtlayanların da tesadüfi bir yöntemle seçilmiş bir örneklem değil, gönüllü olarak yanıtlamayı seçenler olduğunu da belirtmek isteriz.

Anket örnekleminin kısıtları içinde, yaklaşık 12 bin kişinin gün boyu yaptıkları gözlemlere dayalı olarak verdikleri yanıtlar sayesinde bu anketlerin yaşanan sorunların niteliği ve niceliği konusunda önemli ipuçları barındırdığını düşünüyoruz.

GÖNÜLLÜLERİMİZ HAKKINDA

En genci 18, en yaşlısı 76 olmak üzere ortalama 37 yaşında olan gönüllülerimizin %59'u kadın ve %90'ı üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahiptir²⁹.

²⁶ Anketler hazırlanırken Eşit Haklar İçin İzleme Derneği (ESHİD) Gözlemci Soru Formlarından yararlanılmıştır.

²⁷ Bunun bir sebebi de bazı bölgelerde cevap adedinin az olmasıdır.

²⁸ Yanıtları değerlendirirken bölgesel farklılıklara işaret edilen yerlerde, bu örneklem kısıtları dahilinde ve sadece istatistiksel olarak farklılaşan sonuçlar bu rapora dahil edildi.

Gönüllülerimiz sandık görevine hazırlanırken, yasa, genelgeler ve uygulamalara dair düzenlediğimiz canlı eğitim toplantılarından (%65); internet üzerinden yayınladığımız eğitim videoları ve canlı yayında sunduğumuz soru/cevap programlarından (%70) ve kapsamlı eğitim dokümanlarımızdan (%71) yararlandıklarını belirtmişlerdir.

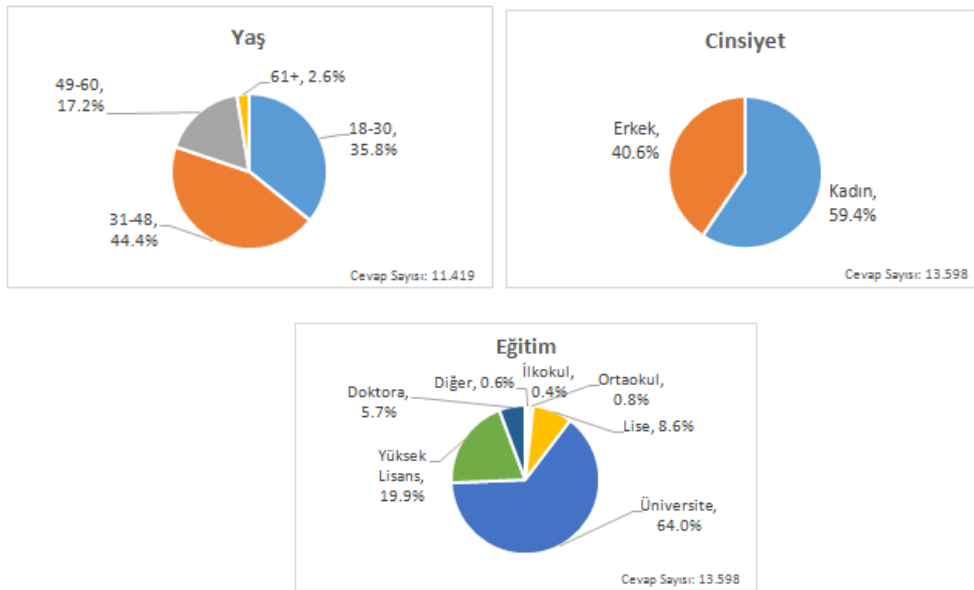
“46 yaşındayım. 25 yaşımdan beri tüm seçimlerin tamamında görev aldım. Hem bina sorumlusu hem müşahit hem de sandık kurulu üyesi olarak. Bu anlamda kendimi bu konuda yeterli buluyor olmama rağmen yenilik ya da değişiklik var mıdır olasılığına karşın eğitim videonuzu izledim.” - İSTANBUL

“135 sayılı Genelge’yi ezberledim. Şaka yapmıyorum.” - ANKARA

“Kapsayıcı, tarafsız ve somut hedefinden şaşmayan tutumu, sandık gözlemcisi için sitede hazırladığı eğitim materyalleri, seçimin kritik aşamalarında hatırlatma sms'leri atması, hepsi çok profesyoneldi. Kutluyorum...” - ANTALYA

“Kurula resmi olarak girmememe rağmen imza almak, kimlik kontrolü gibi işlerin çoğunu ben yaptım, akşam sayımda çeteleyi ben tuttum. İşimi temiz ve düzgün yaptığım için kurul bana güvendi ve işlerin çoğunu bana verdi. Kuruldakilerin çoğu bizim eğitimde öğrendiklerimizi bilmiyordu.” - İSTANBUL

ŞEKİL 2: Oy ve Ötesi Gönüllülerinin Yaş, Cinsiyet ve Eğitim Dağılımı

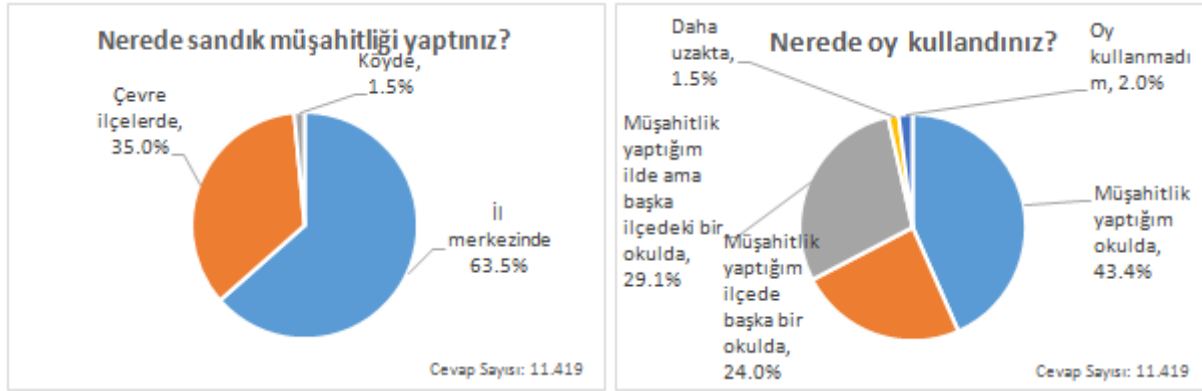
Oy ve Ötesi gönüllülerinin yaklaşık üçte ikisi il merkezlerinde, üçte biri ise çevre ilçelerde görev almıştır. Benzer bir şekilde gönüllülerimizin üçte ikisi oylarını görev yaptıkları okulda ya da görev yaptıkları okulun

²⁹ Türkiye genelinde 2014 yılında üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip nüfusun oranı iki yıllık yüksekokullar da dahil edildiğinde %14'tür.

bulunduğu ilçede kullanmışlardır. Görev yaptıkları ilçe dışında oy kullanan gönüllülerimizin oranı ise %31 olmuştur. Köylerde görev alan gönüllülerimizin oranı 7 Haziran seçimlerine benzer şekilde %1,5 olarak gerçekleşmiştir.

Seçim süresince, sandık başındaki gönüllülerimize 1.757 gönüllü avukat destek vermiştir.

ŞEKİL 3: Oy ve Ötesi Gönüllülerinin Görev Yaptıkları ve Oy Verdikleri Yerler

Anketimizi yanıtlayan Oy ve Ötesi gönüllülerinin tamamına yakını (%97) tüm gün sandık başında durmuş ya da sadece oyunu vermek için sandık başından ayrılmış olduklarını belirtmektedir. Tüm gün sandık başında duran gönüllülerimizin oranı 30 Mart 2014 seçimlerinden bu yana neredeyse hiç değişiklik göstermemiştir³⁰.

Gönüllülerimizin %73'ü görevlerini yaparken herhangi bir zorlukla karşılaşmadıklarını ifade etmektedir. **Gönüllülerimizin %1'i görevlerini yapmalarının büyük ölçüde engellendiğini, %8'i ise görevlerini yaparken fiziksel ya da sözlü saldırıya uğradıklarını ya da tehdit edildiklerini belirtmişlerdir.** 7 Haziran seçimlerinde ise herhangi bir sorunla karşılaşmadım diyen gönüllülerimizin oranı %84, görev yapmam engellendi diyenlerin oranı %0,1, saldırıya uğradım ya da tehdit edildim diyenlerin oranı ise sıfıra yakındır. İstatistiki verilerimiz değerlendirildiğinde **1 Kasım seçimlerinin 7 Haziran seçimlerine kıyasla daha gergin ve zor bir atmosferde geçtiği söylenilebilir**³¹.

Müşahitlik görevi yaparken ciddi sorun yaşadığını söyleyen gönüllü oranımız %1 olmakla beraber iki seçim arasında bu sayı on kat artmıştır³².

³⁰ Geri bildirimlere göre, sandık başında duran gönüllülerimizin 30 Mart 2014 seçimlerinde %97'si, 10 Ağustos 2014 seçimlerinde %98'i ve 7 Haziran 2015 seçimlerinde %96'sı tüm gün görev yaptıklarını belirtmiştir.

³¹ Oy ve Ötesi. 2015. 7 Haziran 2015 Seçim Değerlendirmesi – Gözlem ve Öneriler. Sayfa 24 -26 <http://oyveotesi.org/gecmis-secimler/7-haziran-2015-genel-secimler/7-haziran-2015-genel-secimleri-degerlendirme-raporu/>

³² Bina Sorumlusu olan gönüllülerimiz arasında bu oran daha da yüksektir (%1,5.) Bina sorumlusu olan gönüllülerimizden %18'i görev yaparken fiziksel veya sözlü tehdit edildiklerini belirtmektedir.

Yaşanılan zorluklara rağmen, gönüllülerimizin sadece %1'i görev yerlerini terk etmiş, çok büyük bir çoğunluğu olumsuz şartlara rağmen görevlerine devam etmiştir. Anket sonuçlarına baktığımızda bu yaşanan zorluklar konusunda bölgeler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

“Sandık başkanının sınıf kapısının önüne sıraları koyarak müşahitlerin içeri girmesine engel olup, bunun benim yasal hakkım olduğunu belirtmeme rağmen göstermiş olduğu sert tepkiler yüzünden sandığımı terk etmek durumunda kaldım..”
- KONYA

“Bu sandıkta ekip çok uyumlu ve pozitif. Şikayeti gerektirecek herhangi bir sıkıntı yaşamadık.” - İSTANBUL

“Seçmenler bizleri orada gördüklerinde olumlu tepkiyle karşıladılar. Aynı şekilde sandık kurulu tarafından da olumlu tepkiler aldığımızı söyleyebilirim.” - ESKİŞEHİR

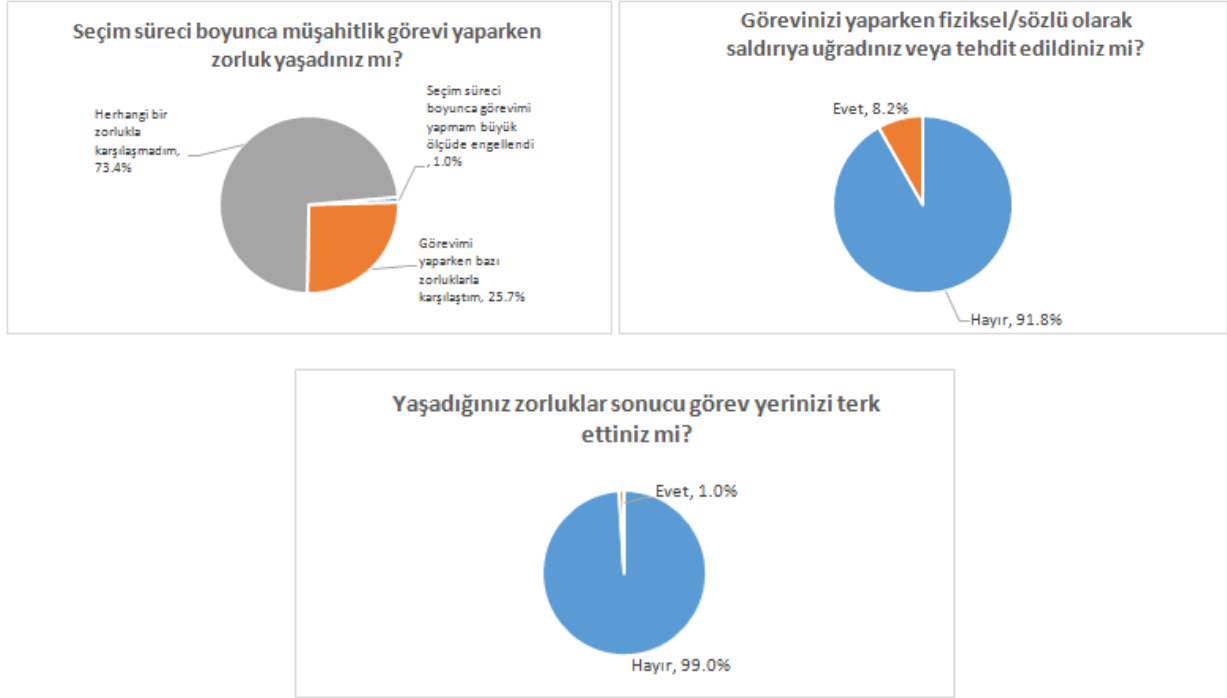
“Gün başında gayet sakin başla[dı] görevim. Saat 9:30-10:00 gibi sandık başkanı taraafından dışarıya çıkartılmaya çalışıldım, polis çağırıldı. Çevredeki diğer partiler ve müşahitler engel olmaya çalıştı. Yanımda götürdüğüm YSK kanunları belgesi de gayet işime yaradı. Avukat çağırmadan sorunu çözdüm.” – SAMSUN

“Sabah saatlerinde beni sınıftan çıkarmaya çalıştılar.... Polis yetkilisine ve bina sorumlusuna yasal haklarımı hatırlattım, tüm yasaya hakim olduğumu ilettim. Fikirlerini değiştirdiler.” - İSTANBUL

“Kolluk kuvvetleri okulun içinde silahlı ve grup halinde gezerek insanları tedirgin [ediyor] ve sürekli kimlik ve seçmen kağıdının olup olmadığını soruyorlardı.” - İSTANBUL

“Kolluk kuvvetleri sandık başkanları tarafından çağrılmadan birkaç sınıftaki sandık başına geldiler ve müşahitlerin TC kimlik numaralarını aldılar. Bununla ilgili tutanak tutuldu.” – ESKİŞEHİR

“Sandık başkanına sorma ihtiyacı duyulmadan her sınıfa bir kolluk kuvveti yerleştirildi tüm müşahitlerin kartları tek tek kontrol edildi, koridorda dolaşmak yasaklandı.” – HATAY

OY VERME ÖNCESİ

Oy verme öncesi süreci; seçim sabahı hazırlıkları; ant içme; sandık kurullarının oluşumu; torbanın sandık çevresinde hazır bulunanların huzurunda sandık başkanı tarafından açılması; sandık çevresine asılacak bilgilendirme levhalarının asılması; tutanak defteri, sayım döküm cetvelleri, sandık sonuç tutanakları, seçmen listeleri, mühür, oy pusulaları ve zarfların sayılması ve hazırlanması; sandık yerinin belirlenmesi ve kapalı oy verme kabininin oluşturulması gibi işleri içerir. Ankete katılan gönüllülerimizin üçte ikisi oy verme öncesindeki bu süreçte herhangi bir sorun ya da usulsüzlükle karşılaşmadıklarını belirtmiştir.

En sık karşılaşılan üç sorun sandık kurulu oluşturulduktan sonra yeni üye eklenmesi (%8,2), sonuç tutanaklarının oy verme işlemi başlamadan imzalanması (%8,1) ve sandık kurulunun göreve başlamadan önce yemin etmemesi olarak öne çıkmaktadır.

“Sonuç tutanağı seçim sonuçları belli olmadan imzalanmak istendi. Uyarıma üzerine, imzalamaktan vazgeçildi. Başkan, maddeyi bildiğini ancak eğitim aldıklarında kendilerine ‘Daha sonra imzalar unutuluyor bu nedenle siz önceden imzalayın’ diye tembihlendiğini ve kanundaki her yazan maddenin uygulanmadığını söyledi.” - İSTANBUL

“Boş olarak imzalanmış sandık sonuç tutanakları vardı fakat duruma hemen müdahale ederek tüm kurul üyelerinin bunlara imza atmasını engelledim. Diğer

TABLO 3: Oy Verme Öncesi Gözlemlenen Sorunlar³³

Hiçbir sorun ya da usulsüzlükle karşılaşmadım.	65,7%
Sandık kurulu oluştuktan (yemin ettikten) sonra yeni üye eklendi.	8,2%
Sonuç tutanakları oy verme işlemi başlamadan imzalandı.	8,1%
Sandık kurulu göreve başlamadan önce yemin etmedi.	8,0%
Kapıdaki seçmen listelerinin tüm sayfaları mühürlü ve/veya imzalı değildi.	6,9%
Sandık kurulunda aynı partiden birden çok üye vardı.	4,9%
Sandık başındaki seçmen listelerinin tüm sayfaları mühürlü ve/veya imzalı değildi.	4,9%
Sandık çevresinde yetkili olmayan kişiler vardı.	3,9%
Oy pusulaları ya da zarflar doğru sayılmadı.	2,8%
Zarflarda YSK damgası ve/veya ilçe seçim kurulu mührü eksikti.	2,6%
Oy pusulaları ya da zarfların sayım sonuçları sandık defterine kaydedilmedi.	2,4%
Gerekli yönlendirici kağıtlar asılmadı.	2,1%
Oy verme işlemi geç başlatıldı.	1,9%
Müşahitlerin sandık çevresinde bulunmalarına izin verilmedi.	1,6%
Sandık kurulu, başkan dahil dört kişiden az olarak göreve başladı.	1,0%
Oy pusulaları sandık başına gelmeden damgalanmıştı.	0,8%
Zarflarda YSK damgası ve/veya ilçe seçim kurulu mührü dışında başka bir mühür veya işaret vardı.	0,4%
Oy verme işlemi saatinden önce başlatıldı.	0,4%
Toplam Cevap Veren	10.316

Bu üç konu dışındaki diğer önemli konular kapıdaki ve sandık başındaki seçmen listelerinin tüm sayfalarının mühürlü olmaması (kapıda %6,9; sandıkta %4,9), sandık kurulunda aynı partiden birden çok üye olması (%4,9), sandık çevresinde yetkisiz kişiler olması (%3,9) ve zarflardaki eksik mühürler (%2,6) dikkat çekici boyutlardadır. Bu sorunlarla bina sorumlusu olan gönüllerimizinkarşılaşma sıklığı göz önüne alındığında, ***sorunların genelde binalarda sistematik bir şekilde değil, her binada birkaç sandıkta münferit olarak yaşandığı izlenimi edinilmiştir.***

“Seçmen listelerinin ıslak imzasız ve mühürsüz olması konusunda tutanak tutulması gerektiğinde ısrarcı oldum, başkan tarafından iki kez reddedildi, orada bulunan hukukçuların genelgedeki ilgili maddeyi göstermesi sonucu başkanı ikna edip tutanak tutturabildim.” - ANKARA

“Sabahki tartışma nedeniyle 55 zarfa kurulun mührü olmadan oy kullandırıldığı 2 saat sonra farkedildi, başkan tarafından tutanak tutturuldu.” - İSTANBUL

³³ Birden çok sorun işaretlenebildiğinden toplam %100'ü geçmektedir.

Bina sorumlularımızdan aldığımız diğer önemli geribildirim de, görev yaptığımız okulların %16'sında gönüllülerimizin oy verme işlemi başlamadan önce sandık alanına alınmaması olmuştur. Genelde bu sorun sandık kurulu başkanlarına gerekli açıklamalar yapıp ilgili mevzuat gösterilince çözülsün de, sorun yaşanan durumların %4,4'lük bir kısmında sorunun sandık kuruluna şikayet dilekçesi verilerek çözülmek zorunda kalındığı görülmektedir.

“Polis sabah sadece Sandık Kurulu'nun sandık başında olabileceğini ve saat 8 itibariyle müşahitlerin sınıflarda bulunabileceğini belirterek sabah 7-8 arasında beni sınıftan çıkardı.” - İSTANBUL

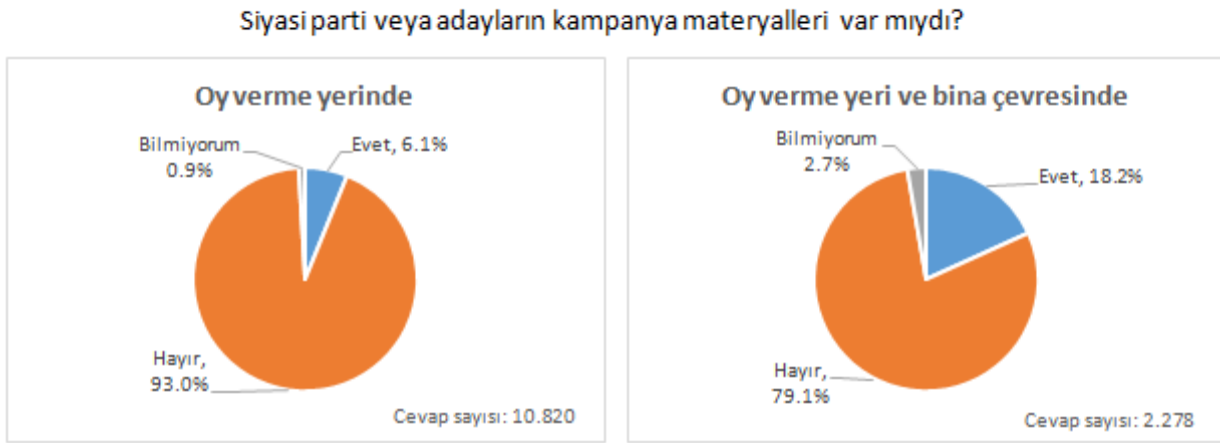
“Sabah müşahitlik yapacağım sandığın bulunduğu sınıfa sandık başkanı tarafından içeri alınmadım. Gerekece olarak daha önce böyle bir uygulama görmediklerini ve yasal olmadığını söylediler. Genelge ve müşahitler ile ilgili yasayı gösterdikten sonra kabul ettiler.” - İZMİR

Gönüllülerimizin bir kısmı bu tür zorluklar yaşarken, %9 gibi kayda değer bir bölümü de sabah sandık kurullarının oluşması sırasında üye sayısının eksik kalmasından dolayı kurullara girmeye hak kazanmıştır. Sandık kurullarına giren gönüllülerimizin oranı 7 Haziran seçimlerinde %13 olarak iken, 30 Mart yerel seçimlerinde %20, 10 Ağustos Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise %25 olarak gerçekleşmiştir.

Oy verme öncesi yaşanan sorunlardan bir diğeri de %2,4 ile oy pusulaları veya zarfların sayım sonuçlarının sandık defterine kaydedilmemesi olarak belirlenirken, az sayıda gönüllümüz (%1,6) müşahitlerin sandık çevresinde bulunmalarına izin verilmediğini, çok az sayıda gönüllümüz de (%0,4) oy verme işleminin saatinden önce başlatıldığını gözlemlemiştir.

Oy verme yerlerinin %6'sında siyasi parti ya da bağımsız adayların kampanya materyallerine rastlanmıştır. Bina çevreleri de dikkate alındığında bu oran %18'e yükselmektedir. 7 Haziran'da oy verme yerleri için aynı oran %5 olarak gerçekleşmiştir.

ŞEKİL 5: Parti ve Aday Materyalleri

OY KULLANIMI

Seçim gününde ankete yanıt veren gönüllülerimizin % 64,8'i (yaklaşık olarak üçte ikisi) oy kullanımı sırasında herhangi bir problemle karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

En sık karşılaşılan problem, seçmenlerin oy kullanma kabinine cep telefonu ya da fotoğraf makinesi gibi görüntü kaydedici cihazlarla girmesi olmuştur (%19). YSK, 7 Haziran seçimlerinden itibaren bu konuda sandık çevresine uyarıcı yazılar koymaktadır.

“Sandıkta bir seçmen fotoğraf çekmek istedi, uyarıda bulunularak engellendi.” - AKSARAY

“Oy kullanmak için kabine giren bir seçmen, cep telefonunun olmadığını belirtip kabinde oyunun fotoğrafını çekti. Bunun üzerine sandık kurulu başkanı hemen müdahale etti ve kolluk kuvveti çağırıldı. Şahıs hakkında gerekli tutanak tutuldu.” - ANKARA

“Benim sandığımda değil fakat başka bir sandıkta fotoğraf çekildiği gerekcesiyle kolluk kuvvetleri secmeni karakola götürdü.” - VAN

“Cep telefonlarının ve çantaların kabine sokulmaması için seçmenleri uyarmaları konusunda [sandık başkanını] sık sık uyardım. Uyarılarım dikkate alındı ancak seçmenler bu konuda çok dikkatsiz olduğu için her oy vereni uyarmak gerekti, ara ara bunu ihmal ettiler, ben de tekrar uyardım.” - İSTANBUL

“Cep telefonunu teslim etmek zorunda olmadığını söyleyerek olay çıkaranlar oldu. Bir vakada sandık başkanı güvenliği çağırdı. Bazıları iki telefonla gelerek tekini teslim etti. Dışarıda bir seçmenin çektiği resmi gösterdiğini gördüm.” - İZMİR

TABLO 4: Oy Verme Sırasında Gözlemlenen Sorunlar³⁴

Hiçbir sorun ya da usulsüzlükle karşılaşmadım.	64,8%
Seçmenler oy kullanma kabinine telefon, video kamerası ya da fotoğraf makinesi soktu.	19,3%
Seçmenler fiziksel engelli olmadıkları halde refakatçi eşliğinde oy kullandı.	13,4%
Seçmenler oy kullandıktan sonra seçmen listesinde başka kişinin adının karşısına imza attı.	7,7%
Daha önce aynı sandıkta oy kullananlar isimleri seçmen listesinde bulunmadığından oy kullanamadı.	5,0%
Sandık çevresinde yetkili olmayan kişiler vardı.	3,7%
Oy sandığı tercih mührü ya da oy pusulası sandık çevresi dışına çıkarıldı.	1,7%
Listede adı olup gerekli kimlik belgelerini ibraz edemeyen kişilerin oy kullanmasına izin	1,4%

³⁴ Birden çok şık işaretlenebildiğinden alt toplam %100'den fazla olabilmektedir.

verildi.	
Seçmenler oy kullandıktan sonra seçmen listesini imzalamadı.	1,3%
Seçmenler oylarını kapalı kabinde ve gizli olarak kullanmadılar ya da kullanamadılar.	1,3%
Seçmenler siyasi propagandaya maruz kaldı.	1,3%
142 belgesi usulüne uygun kullanılmadı.	1,0%
Listede adı olmayan ve 142 belgesi bulunmayan kişiler oy kullandı.	0,7%
Damgasız seçmen kağıdı ve/veya zarflar kullanıldı	0,4%
Seçmenlere birden fazla oy pusulası verildi.	0,4%
Sandık zamanında kapanmadı.	0,3%
Gruplar halinde toplu oy verildi.	0,3%
Saat 17:00 (Doğuda 16:00) olduğunda kapı önünde olanlar haricindeki kişiler oy kullandı.	0,2%
Seçmenlerin gerekli belgeleri olmasına rağmen oy kullanmaları engellendi.	0,2%
Batı illerimizde saat 17:00 olmadan Doğu illerimizde saat 16:00 olmadan sandık açıldı.	0,2%
Saat 17:00 (Doğuda 16:00) olduğunda kapı önünde bekleyenler oy kullanamadı.	0,2%
Seçmen listesi üzerinde bir dizi benzer imza vardı.	0,1%
Önceden "Evet" mühürlü oy pusulası seçmenlere verildi.	0,1%

Toplam Cevap Veren

10.336

İkinci en sıklıkla karşılaşılan problem ise %13 ile seçmenlerin fiziksel engelli olmadıkları halde oy kabinine refakatçi eşliğinde girmeleri olmuştur. Bu konuda 135 Sayılı Genelge'nin hükmü açık olmasına rağmen³⁵, özellikle yaşlı veya oy vermekte fiziksel engeller dışında sıkıntılar yaşayabilecek seçmenlerin refakatçi eşliğinde oy kullanma talepleri, hem bu seçmenlerin refakatçileri tarafından sıklıkla talep edilmiş, hem de bu talepler sandık kurulu tarafından önemli ölçüde iyi niyet çerçevesinde kabul görmüştür. Seçmen kütüğünde adı olan bu kişilerin refakatçileri, bu kişilerin kısıtlı olduğu ve tek başına oy kullanamayacağı konusunda ısrarcı olduğu durumlarda, sandık kurullarında sert tartışmaların yaşandığına bir çok gönüllümüz şahit olmuştur.

298 no'lu Kanununun 8. Maddesinde kısıtlı olanların seçmen olamayacağı belirtilmektedir³⁶. Bu durumda kısıtlılığı belgelenmiş kişilerin seçmen kütüğünde yer almaması gerekmektedir. Başka bir deyişle, bir kişi seçmen kütüğünde yer alıyorsa, kısıtlı kapsamında değildir ve 135 Sayılı Genelge uyarınca fiziksel bir engeli olmaması durumunda refakatçi eşliğinde oy kullanamaz.

"Okur yazar olmayan bir kadının oğlu [kabine] birlikte girmek istediğini, buna hakkı olduğunu iddia etti. Bizler [seçmene talebinin] yasal [dayanağı] olmadığını kanun maddesini göstererek açıkladık." – İZMİR

³⁵ 135 Sayılı Genelge, Madde 32: Görme engelliler, felçliler, elleri eksik olanlar veya bu gibi bedeni engelleri açıkça belli olanlar o seçim çevresi seçmeni olan ve o sırada sandık alanında bulunan akrabalarından birinin, akrabası yoksa diğer herhangi bir seçmenin yardımı ile oylarını kullanabilirler. Bir seçmen birden fazla engelliye yardım edemez (298/93-2). Sandık kurulu başkan veya üyeleri, engelli seçmenlere yardım etmek amacıyla oy verme kabinine giremez, oy kullanma sırasında yardım edemez.

³⁶ 298 Numaralı Kanun Madde 8 seçmen olamayanları açıklamaktadır: "Aşağıdaki kimseler seçmen olamazlar: 1. Kısıtlı olanlar, 2. Kamu hizmetinden yasaklı olanlar."

“Okuma yazma bilmeyen bir hanımın kocasıyla kabine girmesine izin verildi. Vatandaşın itirazlarına rağmen kocası karısının yerine oy pusulasını damgaladı. Sandık başkanı müdahale etmedi. Avukatlar ve vatandaştan görgü şahitleri eşliğinde tutanak tutuldu. Sandık başkanı tutanağa imza atmaktan imtina etti. Bu da yazılı kayıt altına alındı.” - İSTANBUL

Yasada belirtilen fiziksel engelli kategorilerden birine girmeyen, ancak hareket, görme ve benzeri sorunlar yaşayan yaşlı seçmenlerin de mevzuat çerçevesinde tek başına oy kullanmaları gerekmektedir. Oy vermek için evinden çıkıp seçim yerine zorlukla gelmiş ve mevzuat nedeniyle tek başına oy kullanamayacağı için oyunu kullanamadan eve dönmek zorunda kalan bir kişiye sandık kurulları genellikle sempatiyle yaklaşmakta ve mevzuata aykırı olarak refakatçi ile oy kullanmasına izin verme eğilimi göstermektedir.

“Yaşlı ve engellilerin sandığı 1. katta en uzak sınıftaydı. Girişte ayrılan sınıf başkan tarafından uygun bulunmadı. Havasız ve kötü kokulu olduğu gerekçesi ile üst kattaki son ve en uzak sınıfa alındı. Giriş kata kabin konup, gerektiğinde pusula zarf ve mühürü oraya indireceğini söyledi başkan ama itirazımızla böyle [seçim kanununa aykırı] bir işe kalkışmadı. Tüm engelliler, [tekerlekli] sandalye, normal sandalye ve hatta ambulans sedyesi ile bile yukarı taşındı.” - İSTANBUL

“Yaşlı anne ve babasıyla gelip kabine girmek isteyenler oldu ama yardım çağrılarına rağmen kolluk kuvvetleri gerekli müdahaleyi yapmadı.” - İSTANBUL

“Müşahitlik yaptığım sınıf 4. kattaydı. Oy kullanmaya gelen 70 yaş üzerinde seçmenler oldukça zorlandıklarından bahsettiler. Ayrıca 2 adet felçli seçmen oy kullanmak istedi ancak 4. kata çıkarılmaları mümkün olmadı. Bu iki seçmenin giriş katlardaki kabinleri kullanarak oy kullanmaları sağlandı (Başkan ve 2 müşahit gözetiminde). Daha sonra bu vatandaşların yakınları oylarını 4. kata gelerek sandığa attı. Tüm süreci tutanaklara işledik. Felçli vatandaşlarımız oylarını bir şekilde kullanabilseler de devletin rahatsızlıklarından haberdar olmalarına rağmen bir önlem ya da kolaylık bulmadığını düşünerek değersiz hissettiler.” - İSTANBUL

“Tekerlekli sandalye ile gelen bir seçmen asansör bozuk gerekçesiyle üst kattaki sandığına çıkamadı. Biz arkadaşlarla seçmeni sandalyesi ile birlikte yukarı taşımak zorunda kaldık.” - İZMİR

“Yaşlı bayanın oğlu, sandık başkanının izin vermesiyle (yaşlı bayan kabinin yakınında bulunan bir sandalyede oturtuldu) kabine girmedi oğlu yerine oy kullandı.” – İSTANBUL

“Aile bireylerinin hepsiyle beraber oy kullanmak isteyen bir erkek oldu. Gelini, kızı ve eşiyle beraber [kabine] gitmek istedi. İtiraz edince bu sefer bağırarak siyasi parti amblemini belirterek oraya basmalarını söyledi. Sandık kurulu başkanı adamı odadan çıkarttı.” – ANTALYA

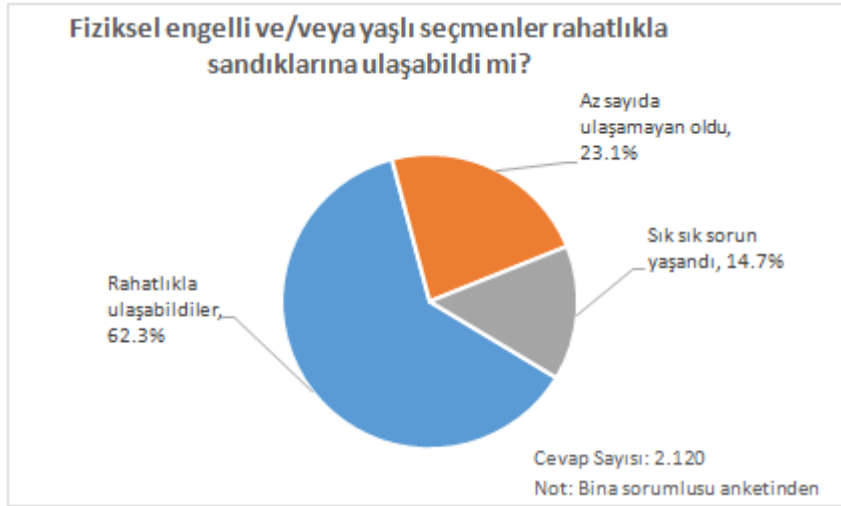
“Sağ eli ve sağ ayağı felçli [bir seçmenin] kızının kabine girmesine müşahitler ve sandık görevlileri ortak kararımız ile izin verdik. Seçmen imza atamadı sadece parmak mührü bastı.” – AYDIN

“Seçmen listesi, oy pusulası ve zarf sandık başkanı ve sandık kurulu üyeleri eşliğinde okul bahçesine indirildi, sandık indirilmedi.” – MERSİN

Oy kullanılan binaların %37,8’inde yaşlı ve fiziksel engelli seçmenlerin sandıklara ulaşmada zorluk çektiği görülmüştür. Yüksek bir orana işaret eden bu tespit, bu kişilerin gelecekte oy verme haklarını kullanabilmelerini kolaylaştırmak adına bazı düzenlemelerin yapılması gerekliliğine dikkat çekmektedir. Her ne kadar çoğu binada yaşlı ve engelli seçmenler girişe en yakındaki sandıkta oy kullanmış olsalar da, gönüllülerimiz sıklıkla bina girişiyle bu sandıklar arasında uzun mesafeler olduğunu, ya da merdivenlerin bulunduğunu gözlemlemişlerdir.

“Sandıkta gerçekten çok yaşlı insanlar vardı ve oy kullanabilecek durumda değillerdi. Yaşlı kişiler torunlarını yanına almak istediğinde hiç kimse karşı çıkmadı. Art niyetli bir durum hissetmedim.” - İSTANBUL

ŞEKİL 6: Fiziksel Engelli ve Yaşlı Seçmenlerin Sandığa Ulaşmaları

Yasal olarak kısıtlı olmayan fakat yaşlılık ya da hastalık sebebiyle tek başına oy kullanamayacak kişilerin oylarını kullanmaları konusunda YSK'nın yapacağı bir düzenlemenin, seçim günü sandık kurullarında yaşanan birçok sorunu ortadan kaldırabileceği düşünülmektedir.

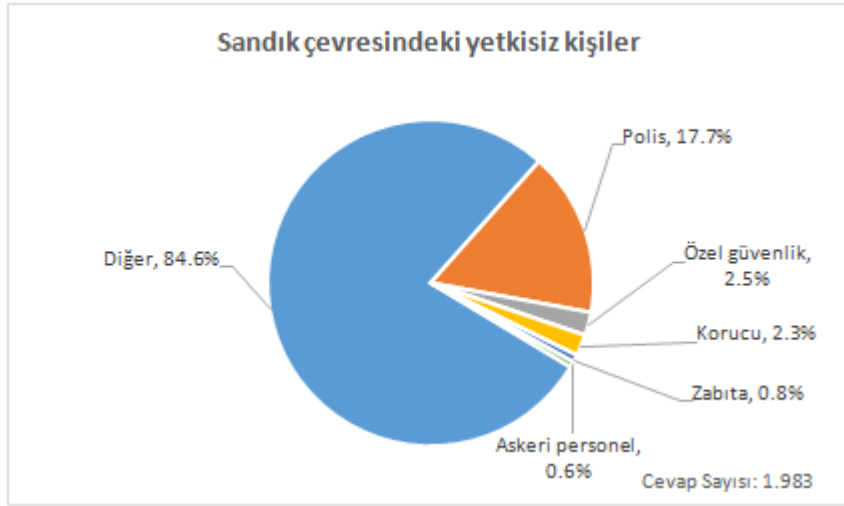
Oy verme sırasında en sık yaşanan üçüncü sorunun, oy veren kişilerin seçmen listesinde başkasının yerine imza atması (%7,7) olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun ağırlıklı olarak yanlışlıkla atılan imzaların devam etmesi sebebiyle olduğu gözlemlenmektedir.

Dördüncü sıradaki sorun, bir önceki seçimde aynı sandıkta oy kullananların bu kez isimleri seçmen listesinde bulunmadığından oy kullanamıyor olmasıdır (%5). Sandık çevresinde uzun tartışmalara yol

açan bu sorunun genellikle eline seçmen kağıdı ulaşmayan seçmenlerin bir önceki seçimdeki seçmen kağıtlarıyla sandık başına gelmelerinden kaynaklandığı gözlemlenmektedir.

Beşinci en sık rastlanan sorun ise yetkisiz kişilerin sandık çevresinde olmasıdır. Gönüllülerimizin %3,7'si bu sorunla karşılaştığını belirtmişlerdir. Bu yetkisiz kişilerin büyük oranda (%84,6) kolluk güçleri haricindeki kişiler olduğu görülmüştür. “Diğer” kategorisine giren bu kişilerin kim olduklarına dair açıklamalara baktığımızda ise büyük ölçüde “partililer” cevabı çıkmaktadır.

ŞEKİL 7: Sandık Çevresindeki Yetkisiz Kişiler

Sandık çevresinde yetkisiz kişiler olduğunu söyleyen gönüllülerimizin %22,2'si bu kişilerin sandık kuruluna müdahale ettiğini belirtmişlerdir. Müdahalelerin büyük bölümü kolluk güçleri haricinde yapılmıştır.

“Okul bahçesinde sıkça gerginlik yaşandı. Bu süreçte yoğunlaşan gerginlik ortamının iyice tırmanması sebebiyle kolluk kuvvetleri bir süreliğine binaya giriş ve binadan çıkışları kapattı. Ancak bir süre sonra giriş çıkışlar serbest bırakıldı.” - İSTANBUL

“Sayım esnasında daha önce ortada görülmemiş bir kalabalık ve emniyet güçleri koridorda telaş ve gerginlik ortamı oluşturulmasına [sebepe oldu].” - ANKARA

OY SAYIMI VE SONRASI

Oy verme süresi bittikten sonra başlayan oy sayım işlemleri tüm vatandaşların izlemesine açık bir süreçtir. Genel gözlemimiz, oy verme süresinin sona ermesine yaklaştıkça bina içinde sayımı izlemek için gelen parti müşahitlerinin, parti görevlilerinin ve vatandaşların sayısında önemli bir artış olduğu yönündedir. Gönüllülerimizin yaklaşık dörtte üçü bu artan kalabalığa rağmen oy sayımı sırasında herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

“Sandık sonuç tutanakları[nın] oy verme işlemi başlamadan imzalanması..ile ilgili seçimden önce ve seçim esnasında bize çok fazla uyarı geldi. Lakin pratikte uygulamada zorluklar yaşadım...Açıkçası bu konuda her hangi bir şikayet mekanizmasını çalıştıramadım...Sadece kibarca bunun usulsüz olduğunun bilgisini verdim. Onlarda zaten mühür vurmamak bir şey olmaz şeklinde savundular...Şu gözlemimi de belirtmek istiyorum. İki seçim arasındaki yakın zaman farkından dolayı önceki seçimde görev yapan sandık başkanları işlerini çabuk bitirmek için bu seçimde kafalarından bazı pratik yöntemler [bulmuşlardı].” - GAZİANTEP

“Sabah saat 07.00 itibariyle zarfların ve pusulaların sayılmasında, akşam sayım tutanağının yazılmasında tutmuş olduğum çeteleyi birebir okuyup teyidini sandık başkanıyla beraber yaparak ıslak imzalı tutanağı sorunsuz bir şekilde teslim aldım.” - SAMSUN

TABLO 5: Oy Sayımı ve Sonrasında Gözlemlenen Sorunlar³⁷

Hiçbir sorun ya da usulsüzlükle karşılaşmadım.	74,1%
Boş olarak imzalanmış sonuç tutanağının içi sonradan dolduruldu.	9,0%
Seçim sonuç tutanağının bir kopyası sınıf dışına asılmadı.	8,8%
Oy çuvalları asgari (minimum) sayı olan iki kişi refakat etmeden ilçe seçim kuruluna gönderildi.	8,6%
Hazır bulunanların tamamı sayım işlemlerini ve oy pusulalarını açıkça göremedi.	2,6%
Kullanılmamış zarf ya da pusulaların sayımında hata yapıldı.	2,5%
Seçim materyalleri doğru şekilde paketlenip mühürlü çuvala konmadı.	2,1%
Sonuç tutanağındaki geçerli ve geçersiz oy ve pusula hesapları yanlış yapıldı.	1,4%
Oylar yanlış sayıldı.	1,2%
Seçmenlerin sayımı izlemesine izin verilmedi.	1,1%
Geçerli zarf ya da pusulalar geçersiz sayıldı ya da geçersiz zarf ya da pusulalar geçerli sayıldı.	1,0%
Oy çuvallarının olduğu araçta yetkisiz kişiler vardı.	0,8%
Sayım doğru yapıldı ama sayım sonuçları sonuç tutanağına doğru aktarılmadı.	0,6%
Müşahitlerin sayımı izlemesine izin verilmedi.	0,3%
Sonuç tutanağına kurul üyeleri yerine imza atıldı.	0,2%
Toplam Cevap Veren	10.091

Oy sayımı ve sonrasında öne çıkan ilk üç sorunun; boş olarak imzalanan sandık tutanaklarının içlerinin sonradan doldurulması (%9,0), seçim sonuç tutanağının sınıf dışına asılmaması (%8,8) ve oy çuvallarının

³⁷ Birden çok şık işaretlenebildiğinden alt toplam %100'den fazla olabilmektedir.

ilçe seçim kuruluna giderken sandık kurulu başkanının yanında ikiden az sandık kurulu üyesi olması³⁸ (%8,6) şeklinde sıralanabilir.

“Bazı sandık başkanları seçim sonuç tutanaklarını 15:30 da seçim saati bitmeden sandık sorumlularına imzalattılar, o tutanakları imha ettirtmekte zorlandım ama imha edildi hepsi.” - BALIKESİR

Önceden imzalanan tutanak uygulamasının büyük ölçüde, çok yoğun geçen gün içinde sandık kurullarının geliştirdiği, süreci hızlandırmayı amaçlayan bir uygulama olduğu düşünülmektedir. Tutanakların hazırlanmasına sıra geldiğinde tüm sandık kurulu 12 saatlik yoğun bir mesai yapmış durumda bulunmaktadır. Ancak bu durum, aynı sandığa ait ve altında ıslak imza olan farklı tutanakların ortaya çıkmasına sebep olabileceğinden bir risk taşımaktadır.

“Sandık sonuç tutanakları oy işlemi devam ederken imza altına alınmak istendi, mücade edilmedi ve uygulama yaptırılmadı.” - ANTALYA

“Sayım çetelesi seçim sırasında imzalanırken tesbit edildi ve iptal edildi. Deftere işlenerek tutanak tutuldu.” – KAYSERİ

“Sayıma başlanmadan önce oy kullanmayanların imza bölümleri çizilerek kapatılmadı. Tutanaklar ve sayım çetelesi kurul üyelerine değil müşahitlere düzenletildi.” – ANTALYA

Yine sıklıkla, oy çuvaları ilçe seçim kuruluna teslim edilirken sandık kurulu başkanının yanında ikiden az sandık kurulu üyesi ile gönderildiği gözlemlenmiştir.

“Bir sandıkta sadece kurul başkanı ilçe seçim kuruluna gitme, üyelerinin gitmek istememe durumu oluştu. Ben kanun maddesini hatırlattım. Avukat da vurguladı. Sonuçta isteksiz kurul üyeleri içinde kura çekilerek kurul başkanının yanında refaketleri gerçekleşti.” – İSTANBUL

“Genel olarak kurullar çok bilgisiz ... Başkan ve iki kurul üyesinin ilçe seçim kuruluna ulaştırılması işlemleri küçük bir araba ile ve sadece başkanla yapılmaya çalışıldı. Görevli polis, başka bir şehrin plakası olan bir otomobil ile, ‘amirim böyle emretti, sadece başkanı götürreceğim’ diyerek ulaşımı sağlamaya çalıştı. Tutanak tutacağım diyerek usulüne uygun gidilmesini sağladım. Buradaki temel sorun, istismara çok açık bir görevli ihmali ve bir an önce eve gitme isteği.” - AYDIN

Seçim tutanağının sınıf kapısına asılmaması konusunda, 7 Haziran’a göre yarı yarıya bir iyileşme görülmektedir. Bununla birlikte, tutanak kopyalarının kısa bir süre sonra asıldıkları yerlerden alındığı bildirilmektedir.

³⁸ 135 Sayılı Genelge, Madde 47: Sandık kurulu tarafından hazırlanan mühürlü torba ve sandık kurulu mührü, sandık kurulu başkanı ile ad çekme yoluyla belli edilecek en az iki üye tarafından hiçbir gecikmeye meydan verilmeksizin ve hiçbir yere uğranmaksızın en kısa zamanda, sandık kurulunun bağlı olduğu ilçe seçim kuruluna teslim edilir.

“Okul müdürü tarafından tutanağın bir kopyası daha sonra okul kapısına as(ıl)mak üzere alındı. Bir önceki seçimde sınıf kapılarına asılan tutanaklar kısa sürede alındığı için böyle bir uygulamaya gideceğini söyledi.” - İSTANBUL

“Okulun giriş katına [tutanak kopyası] asıldı(ğı) için sınıf kapısına asılmasına gerek olmadığı söylendi. Benim önerimle [sınıf kapısında da tutanak bulunması gerektiği] kabul edildi ve asıldı.” - İSTANBUL

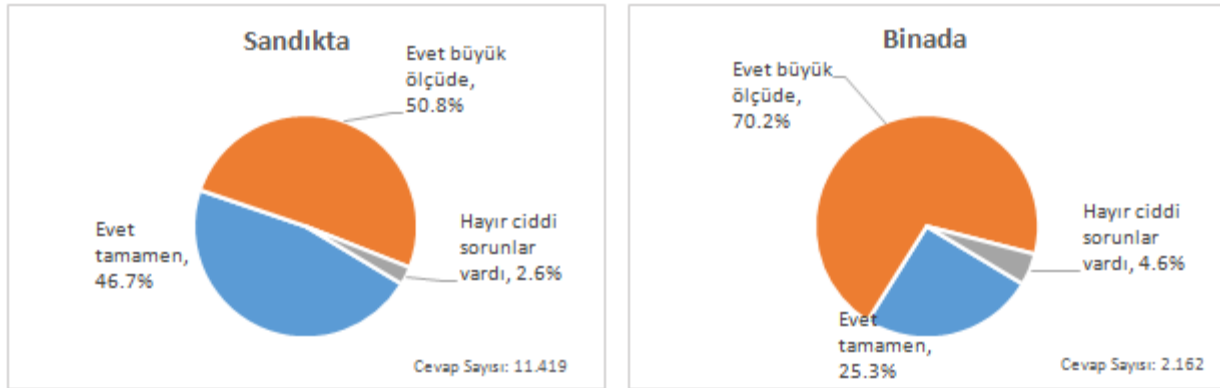
“Asılan tutanaklar daha önceki seçimlerde ıslak imzalı tutanak edinmek isteyen vatandaşlar tarafından toplandığı için YSK bina sorumlusu tarafından tüm tutanaklar daha sonra soranlara gösterilmek üzere toplandı.” - İSTANBUL

SEÇİM SÜRECİ İLE İLGİLİ GENEL GÖZLEMLER

Gönüllülerimizin büyük çoğunluğu 1 Kasım seçim günü uygulamalarında bazı aksaklıklar dışında ciddi sorunlar olmadığını belirtmektedir. Sandık bazında %2.6 oranında, bina bazında da %4.6 oranında ciddi sorunlar görüldüğü belirtilmektedir. Bu oranlar bölgeler arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

ŞEKİL 8: Seçim İşlemlerinin Usulüne Uygunluğu

Sizce görevli olduğunuz sandıkta/binada seçim işlemleri usulüne uygun bir şekilde yapıldı mı?

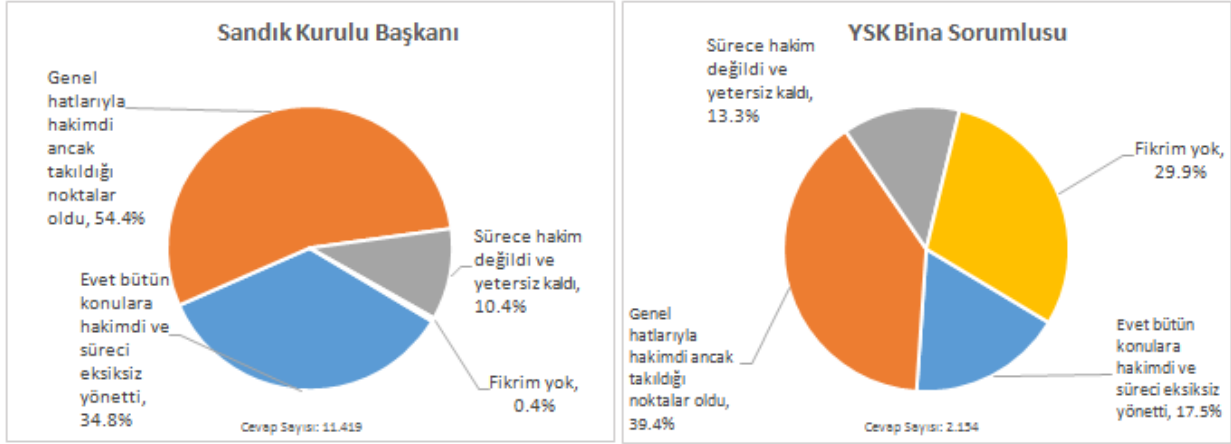
Not: Sandıkta cevapları Sandık Sorumlusu, Binada cevapları Bina Sorumlusu anketinden alınmıştır

Anketimize katılan gönüllülerimiz, buldukları sandıklardaki Sandık Kurulu Başkanlarının büyük çoğunluğunun süreci iyi yönetmiş olduğunu gözlemlemekle beraber, başkanların %10'u ile YSK Bina Sorumlularının %13'ünün sürece tam olarak hakim olmadığını belirtmiştir.

“(…) Sandık başkanı bedensel engelli vatandaşların nasıl oy kullanacağı konusunda bilgisizdi. Ve iyi niyetli olarak kabinde gözleme yapma girişiminde

bulundu. Bu durumda vatandaşın refakatçi olan kızı eşliğinde oy kullanma hakkı olduğunu [belirterek başkanı] uyardım.” - İSTANBUL

ŞEKİL 9: Görevlilerin Seçim Günü Süreçleri ile İlgili Bilgisi

Not: Sandık Kurulu Başkanı cevapları Sandık Sorumlusu, YSK Bina Sorumlusu cevapları Bina Sorumlusu anketinden alınmıştır.

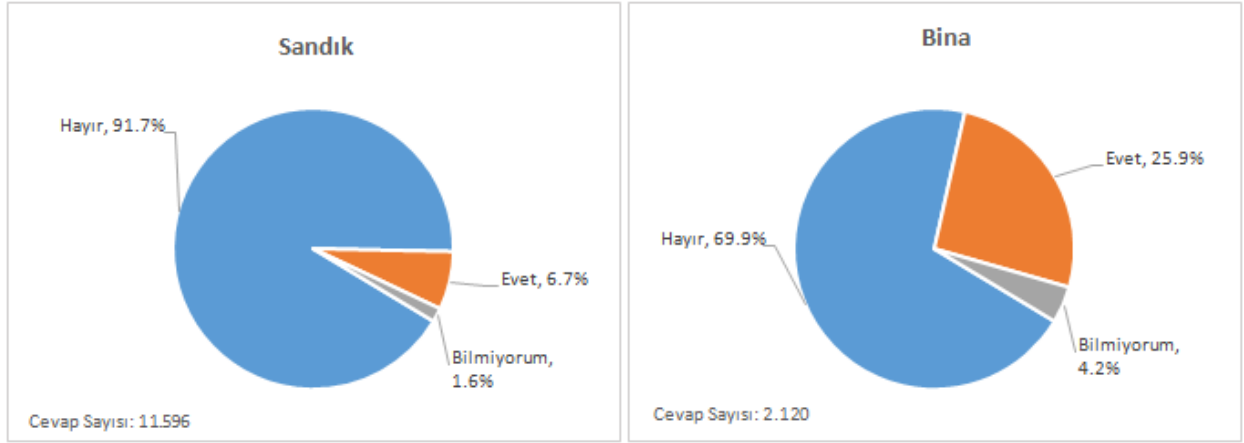
Seçim süresince kolluk kuvvetleri üniformalı ve silahlı olarak sandık çevresinde sadece sandık kurulu başkanının çağrısıyla bulunabilirler³⁹. Başkan kolluk güçlerini “sandık başı iş ve işlemlerinin düzenini bozmaya kalkışanları” uyarmasına rağmen sonuç alamadığında çağırır⁴⁰. Gönüllülerimizin bulunduğu sandıkların %7’sinde başkan kolluk güçlerini çağırmıştır. Binaların ise %26’unda en az bir kez kolluk güçleri sandık çevresine çağırılmıştır.

³⁹ 135 Sayılı Genelge Madde 19: Sandık çevresinde, sandık kurulu başkan ve üyeleri, adaylar, milletvekilleri, o sandık bölgesinde kayıtlı seçmenler ve o sandıkta görevli müşahitler ile bina sorumluları ve çağrı üzerine gelen görevli kolluk güçlerinden başka kimse bulunamaz.

⁴⁰ 135 Sayılı Genelge Madde 23: Sandık çevresinde seçmenin oyunu tam bir serbestlikle ve gizli şekilde kullanmasına veya sandık kurulunun görevini yapmasına engel olmaya kalkışanlar ile oy verme, oyların sayım ve dökümü veya tutanaklara geçirilmesi gibi tüm sandık başı iş ve işlemlerinin düzenini bozmaya kalkışanları başkan uyarır. Bu uyarının gereğini yerine getirmeyen kimse, kolluk gücü çağrılarak sandık çevresinden uzaklaştırılır.

ŞEKİL 10: Sandık Çevresine Davet Edilen Kolluk Güçleri

Seçim süreci boyunca sandık başkanı kolluk kuvvetlerini sandık çevresine çağırdı mı?

Not: Sandık cevapları Sandık Sorumlusu, Bina cevapları Bina Sorumlusu anketinden alınmıştır

Sandık çevrelerine kolluk kuvvetlerinin çağrıldığı durumların yaklaşık üçte biri bir seçmene müdahale (sınıf dışına çıkarılma, hakkında tutanak tutulma vb.) ile sonuçlanmıştır.

“Sandık başkanı, usulsüz bir şekilde yakınına refakat etmek isteyen bir seçmeni uyardı, hatta [onunla] tartıştı. Usulüne uygun ayrı ayrı oy verildikten sonra seçmen sandık başkanı ile tartışmaya ve sandık çevresini terk etmemeye devam etti ve direndi ve sandık başkanı da kolluk kuvvetini çağırdı. Seçmen uzaklaştırıldı (oy kullanma işlemini tamamlamıştı).” - ANKARA

BİRLEŞTİRME TUTANAKLARI VE SEÇİM SONUÇLARI

1 Kasım Genel Seçimlerinde saat 17:00'de⁴¹ sandıklarda oy verme işleminin sonlandırılması ve ardından yapılan sayım işlemlerinden sonra, siyasi partiler veya bağımsız adaylar adına müşahitlik yapan gönüllülerimiz buldukları sandıklara ait sonuç tutanaklarını 298 no'lu seçim kanunu ve YSK 135 no'lu genelge kapsamında teslim almışlardır.⁴²

Gerek Oy ve Ötesi gönüllüleri tarafından toplanılan gerekse siyasi partilerin bize ilettiği tutanaklar, yine Oy ve Ötesi gönüllüleri tarafından geliştirilen Türkiye Tutanak Teyit (T3) sistemine aktarılmıştır. T3 programı sayesinde gönüllülerimizin topladığı ve siyasi partilerin bizimle paylaştığı tutanaklar bilgisayar

⁴¹ Doğu illerinde sandıklar saat 16:00'da kapatılmıştır.

⁴² 298 No'lu Seçim Kanunu Madde 105 ve 135 Sayılı Genelge Madde 45

başındaki binlerce Oy ve Ötesi T3 gönüllüsü tarafından teyit edilmiş ve bu teyit edilen tutanak sonuçları YSK'nın açıkladığı resmi sonuçlarla karşılaştırılmıştır.

Tutanakların hem siyasi partiler aracılığıyla gönderilmesi hem de gönüllülerimiz tarafından toplanması sonucunda, aynı sandık için birden fazla tutanak örneği T3 sistemine girilmiştir. T3 sistemi, bu tutanakların hepsini teyit ettikten sonra Oy ve Ötesi gönüllüleri tarafından toplanan tutanaklara öncelik vererek tekil olarak sandık bazında listelemiştir.

Sonuç olarak 172.369 adet sandığa ait en az bir tutanak verisi ile resmi sonuç karşılaştırılması yapılmıştır. Belirtilen 172.369 adet sandığa ait 247.814 adet tutanak T3 sisteminde teyit edilmiştir. Bu tutanakların 66.515 tanesi Oy ve Ötesi gönüllüleri tarafından ve geri kalan 181.299 tutanak ise siyasi partiler aracılığıyla toplanmıştır.

Oy ve Ötesi gönüllüleri tarafından toplanan 66.515 tutanak 61.434 adet tekil sandığın sonucunu göstermektedir. Dolayısıyla, T3 sisteminde en az bir tane tutanağı olan 172.369 adet sandığın 61.434'üne ait tutanaklar, Oy ve Ötesi gönüllüleri tarafından toplanmış ve T3'e gönderilmiştir. Bir başka deyişle Oy ve Ötesi'nin 43 ilde bulunan 168 ilçedeki gönüllü organizasyonu sayesinde cezaevleri haricinde yurtiçinde oy kullanılan toplam 174.648 sandığın %35,2'sine ait tutanakları toplamış ve T3 sistemine gönderilmiştir⁴³.

Oy ve Ötesi, T3 sisteminde teyit edilmiş tutanaklar ile resmi sonuçlar arasındaki uyumsuzlukları sandık bazında tespit etmeyi ve bu sandıkların bilgisini YSK'nın seçim sonuçlarına itiraz için verdiği süre içerisinde (seçimi takip eden ikinci gün saat 15:00'e kadar) siyasi partilere iletmeyi hedeflemiştir. Oy ve Ötesi, seçimden sonraki bu süre zarfında, uyumsuzluk şüphesi taşıyan sandıkların büyük bir kısmını tespit etmiş, tespit edilen bu sandıkları manuel olarak ikinci bir kontrole tabi tutarak kullanıcı hataları veya yanlış okumalardan kaynaklanan hatalardan arındırmış ve uyumsuzluk tespit edilen sandıkların listesini siyasi partilere göndermiştir.

T3 sisteminin verileri ile yapılan karşılaştırmada, tutanak örneği bulunan 172.369 sandığın 873'ünde AKP, CHP, MHP, HDP ve SP'nin oylarının en az birinde uyumsuzluk tespit edilmiştir.

Bu uyumsuzluklar il kırılımında analiz edilmiştir ve net oy değişimi haritası çıkartılmıştır. Bu harita, 5 parti için T3'te teyit edilen tutanak sonuçları ile analiz yapıldığı andaki resmi sonuçlar arasındaki farkların toplanarak hesaplanmasıyla oluşturulmuştur. Resmi sonuçların teyit edilmiş tutanaklardaki sonuçlardan fazla olduğu değerler pozitif; resmi sonuçların teyit edilmiş tutanaklardaki sonuçlara göre eksik olduğu değerler negatif olarak gösterilmiştir. Yani pozitif sayılar, resmi sonuçların tutanaktaki sonuçlara göre daha yüksek çıktığına işaret etmektedir.

⁴³ Oy ve Ötesi gönüllüleri tarafından toplanan toplam 66.515 tutanak arasından aynı sandıklara ait olan tutanaklar elendiğinde geriye 61.434 tekil sandığa ait tutanak kalmaktadır. Bu rakam yurtiçindeki 174.648 sandığın %35,17'sine denk gelmektedir.

TABLO 6: T3'te Okutulan Bütün Tutanaklar Baz Alınarak Partilerin Net Oy Değişimi Haritası^{44, 45}

İL	AKP	CHP	MHP	HDP	SP
ADANA	294	70	66	408	-11
ADIYAMAN	-62	-3	0	3	-2
AFYONKARAHİSAR	0	0	0	-2	0
AĞRI	1	-4	0	0	0
AKSARAY	260	5	-135	1	1
AMASYA	0	0	0	-4	0
ANKARA	-628	19	100	-6	-13
ANTALYA	0	-22	143	26	-1
ARDAHAN	0	0	0	0	0
ARTVİN	2	0	0	-7	-1
AYDIN	-99	0	0	35	0
BALIKESİR	-329	-48	-131	-5	2
BARTIN	0	0	0	0	0
BATMAN	0	-63	-2	0	1
BAYBURT	-1	0	0	0	0
BİLECİK	0	0	0	-5	0
BİNGÖL	-304	0	0	-99	0
BİTLİS	2	0	0	2	0
BOLU	0	0	-10	-3	0
BURDUR	0	0	0	-4	0
BURSA	-1,347	111	-48	98	6
ÇANAKKALE	2	0	0	0	0
ÇANKIRI	0	0	-86	-1	0
ÇORUM	17	0	-83	-281	1
DENİZLİ	13	2	-28	-17	0
DİYARBAKIR	1	2	18	-50	2
DÜZCE	0	0	-2	-7	0
EDİRNE	0	0	0	0	0
ELAZIĞ	115	-3	1	0	1
ERZİNCAN	-4	0	0	-5	0
ERZURUM	-87	-3	-18	1	1
ESKİŞEHİR	-80	0	0	10	-4
GAZİANTEP	-271	1	-13	-115	-14
GİRESUN	-118	0	0	2	0
GÜMÜŞHANE	0	-1	0	0	0
HAKKARİ	0	0	0	0	0
HATAY	-148	0	-15	-4	3

⁴⁴ 9 Kasım 2015'te alınan resmi sonuçlar baz alınmıştır.

⁴⁵ Oy ve Ötesi'nin 1 Kasım seçimlerinde görev aldığı iller açık yeşil ile renklendirilmiştir.

İĞDIR	-12	0	0	0	0
ISPARTA	0	0	0	0	0
İSTANBUL	756	274	54	187	-84
İZMİR	377	197	102	-18	4
KAHRAMANMARAŞ	31	0	0	-134	1
KARABÜK	0	0	0	-5	0
KARAMAN	0	0	0	0	0
KARS	78	-1	2	-189	1
KASTAMONU	0	0	0	2	-1
KAYSERİ	-72	-17	-131	-27	-6
KIRIKKALE	0	0	0	-19	-9
KIRKLARELİ	3	-71	15	-5	-1
KİRŞEHİR	0	0	0	0	0
KİLİS	0	0	0	0	0
KOCAELİ	-452	48	-51	-61	-23
KONYA	283	-2	13	3	-1
KÜTAHYA	0	0	-107	-15	-15
MALATYA	-171	67	-63	5	-4
MANİSA	148	14	44	-5	1
MARDİN	-11	-2	0	64	0
MERSİN	-61	10	-28	12	-2
MUĞLA	6	10	10	1	0
MUŞ	-282	-1	1	-9	0
NEVŞEHİR	-270	3	-63	0	-2
NİĞDE	0	0	0	-5	-5
ORDU	0	0	0	0	0
OSMANİYE	0	0	0	-6	0
RİZE	0	0	0	0	0
SAKARYA	238	0	-9	-306	-1
SAMSUN	-123	-56	-4	-5	-6
SİİRT	-1	0	0	0	0
SİNOP	0	0	0	0	0
SİVAS	-47	30	24	49	9
ŞANLIURFA	148	5	8	120	-2
ŞIRNAK	0	-1	0	0	0
TEKİRDAĞ	0	0	0	8	-1
TOKAT	6	3	1	-4	-1
TRABZON	0	0	0	-12	0
TUNCELİ	0	1	0	0	0
UŞAK	0	0	-25	0	0
VAN	0	0	0	11	-2
YALOVA	0	0	0	0	0

YOZGAT	-47	-1	31	-11	0
ZONGULDAK	-1	0	-19	0	0
TOPLAM	-2,247	573	-438	-403	-178

TABLO 7: Sadece Oy ve Ötesi Gönüllüleri Tarafından Gönderilen Tutanaklar Baz Alınarak Partilerin Net Oy Değişimi Haritası⁴⁶

İL	AKP	CHP	MHP	HDP	SP
ADANA	85	12	13	379	-10
ADIYAMAN	0	0	0	0	0
AFYONKARAHİSAR	0	0	0	-2	0
AKSARAY	40	5	-62	0	1
AMASYA	0	0	0	4	0
ANKARA	-628	19	99	19	-11
ANTALYA	174	1	-1	20	-3
AYDIN	3	0	0	0	0
BALIKESİR	-264	72	-24	5	2
BATMAN	0	-63	0	0	1
BURSA	-1,200	0	-76	124	6
ÇANAKKALE	0	0	0	7	0
ÇORUM	17	0	-83	-273	1
DENİZLİ	0	0	0	-18	0
DİYARBAKIR	44	19	21	-90	3
ELAZIĞ	197	0	0	0	-1
ERZURUM	12	-3	-18	1	1
ESKİŞEHİR	0	0	0	12	-4
GAZİANTEP	-40	1	-13	-70	-14
HATAY	10	0	-15	-5	3
ISPARTA	0	0	0	0	0
İSTANBUL	773	247	50	249	-76
İZMİR	302	257	73	-4	0
KAHRAMANMARAŞ	1	0	0	-1	0
KAYSERİ	0	0	-67	-18	-4
KOCAELİ	-453	48	-51	-27	-1
KONYA	241	0	9	2	5
KÜTAHYA	0	0	-98	-14	-8
MALATYA	0	1	-56	-2	-3
MANİSA	3	0	1	0	1
MARDİN	0	0	0	64	0
MERSİN	10	9	2	2	0

⁴⁶ 9 Kasım 2015'te alınan resmi sonuçlar baz alınmıştır.

MUĞLA	0	0	0	0	0
SAKARYA	238	0	0	-235	0
SAMSUN	0	0	18	8	-1
SİVAS	0	0	54	-1	10
ŞANLIURFA	9	0	0	0	1
TEKİRDAĞ	0	0	0	0	-1
TRABZON	0	0	0	0	0
UŞAK	0	0	0	0	0
VAN	0	0	0	0	-2
YALOVA	0	0	0	0	0
TOPLAM	-426	625	-224	136	-104

T3 sistemine gönderilen bütün tutanaklar baz alındığında, T3'te teyit edilen 172.369 sandığa ait tutanak sonuçları ile analizin yapıldığı sıradaki resmi sonuçlar arasındaki yüzdesel farkın, parti bazında %0,06'nın altında olduğu tespit edilmiştir.

T3 sistemine Oy ve Ötesi gönüllüleri tarafından gönderilen tutanaklar baz alındığında ise, 61.434 sandıkta T3'te teyit edilen tutanak sonuçları ile analizin yapıldığı sırada 5 partinin resmi olarak açıklanan oy adetleri arasındaki parti bazında farkın %0,09'un altında olduğu tespit edilmiştir.

TABLO 8: AKP, CHP, MHP, HDP, SP - Parti Bazında Uyuşmazlık Oranları (Oy değişimi/Toplam alınan oy)

	AKP	CHP	MHP	HDP	SP
T3'e gönderilen bütün tutanaklar baz alındığında	-0.010%	0.005%	-0.008%	-0.008%	-0.056%
Yalnız Oy ve Ötesi gönüllüleri tarafından toplanan tutanaklar baz alındığında	-0.005%	0.010%	-0.010%	0.008%	-0.083%

Sonuç olarak, 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde tespit edilen uyumsuzluk oranının seçimin nihai sonucunu etkilemeyecek oranda düşük olduğu söylenebilir.

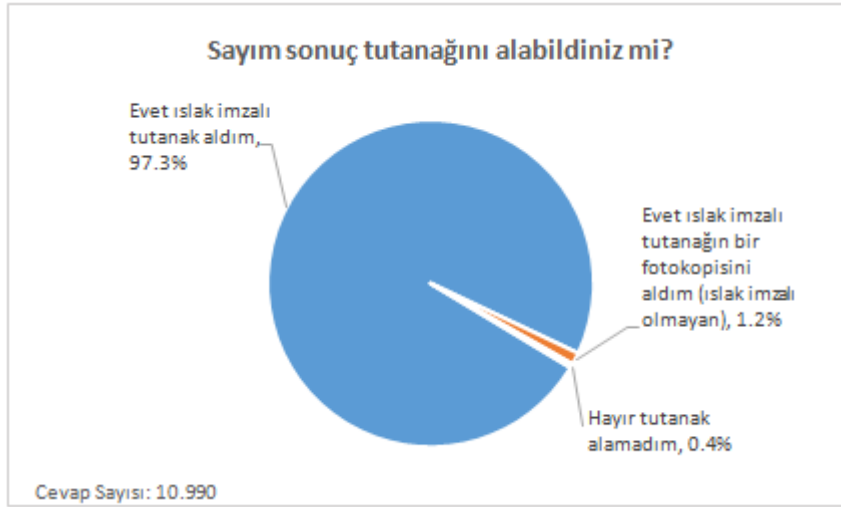
SİVİL TOPLUMUN SEÇİMLERE KATILIMI

7 Haziran ve 1 Kasım tarihleri arasında Türkiye gerilimli ve zor bir dönemden geçmiştir. Suruç ve Ankara'daki patlamalar, seçim ofislerine yönelik saldırılar, tırmanan göçmen krizi, Güneydoğu Anadolu'da alevlenen çatışma ortamı 1 Kasım seçimlerine atfedilen önemi toplumun değişik kesimlerinde değişik sebeplerle artırmıştır. Bununla ilintili olarak da seçim sonuçlarının güvenilirliği ve seçim sürecinin güvenliği daha da önem kazanmıştır.

Seçim sonuçlarının güvenilirliği açısından hem siyasi partilerin hem de sivil toplumun seçim günü süreçlerinin denetiminde aktif bir rol üstlenmesi toplumun tüm kesimleri açısından her zamankinden daha da önemli bir hale gelmiştir.

Oy ve Ötesi gönüllüleri seçim gününün denetiminde iki açıdan aktif rol oynamışlardır. Üstlendikleri ilk önemli görev, resmi seçim sonuçlarının bağımsız bir gözle karşılaştırılmasının yapılmasıdır. Bunun için gönüllülerimiz, oy sayımı sonunda imzalanan sonuç tutanaklarının imzalı bir kopyasını almış ve Oy ve Ötesi'nin geliştirdiği tutanak birleştirme yazılımı olan T3 sisteminin çalışmasını sağlamışlardır. Gönüllülerimizin %97,3'ü görevli oldukları sandıklardan ıslak imzalı tutanakları almış, %1,2'si tutanakların sadece fotokopisini alabilmiş, %0,4'ü ise hiç tutanak alamamışlardır.

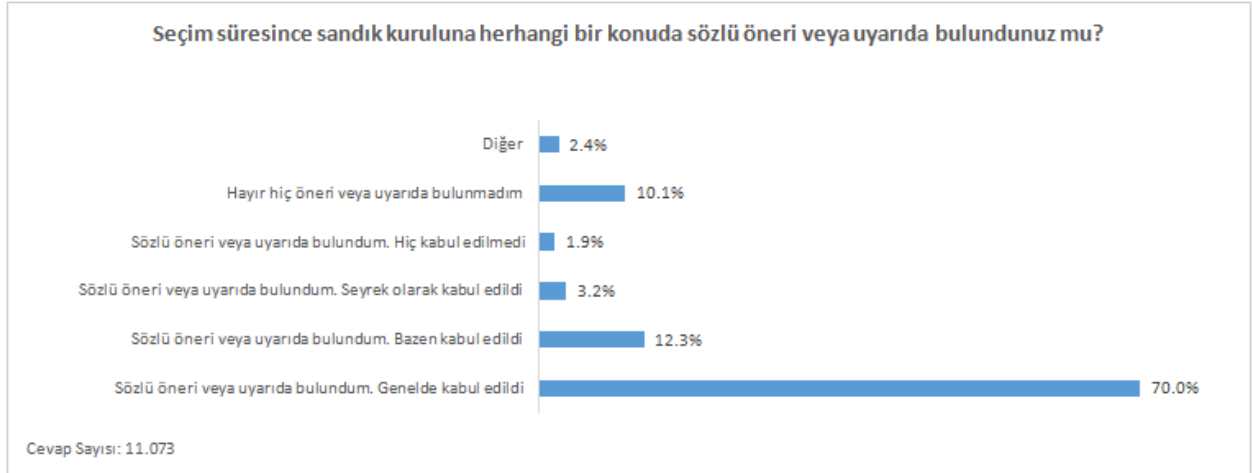
ŞEKİL 11: Alınan Tutanaklar

Gönüllülerimizin üstlendikleri ikinci önemli görev ise seçim günü süreçlerine katkı sağlamak olmuştur. Bu katkı, Oy ve Ötesi vasıtasıyla demokratik seçim süreçleri ve seçim mevzuatı hakkında bilgilenme ve bu süreçlere siyasi partiler ve bağımsız adaylar adına müşahit olarak aktif katılım sağlanarak gerçekleşmiştir. Bahsedilen süreç kontrolünün temelinde; ihtiyaç duyulan hallerde sandık kuruluna destek vermek, sürecin daha etkin, doğru ve yasal mevzuata uygun işlemesi için sandık kuruluna önerilerde bulunmak ve gerektiği durumlarda sandık kurulu uygulamalarına karşı itiraz ve şikayet yoluna gitmek olmuştur.

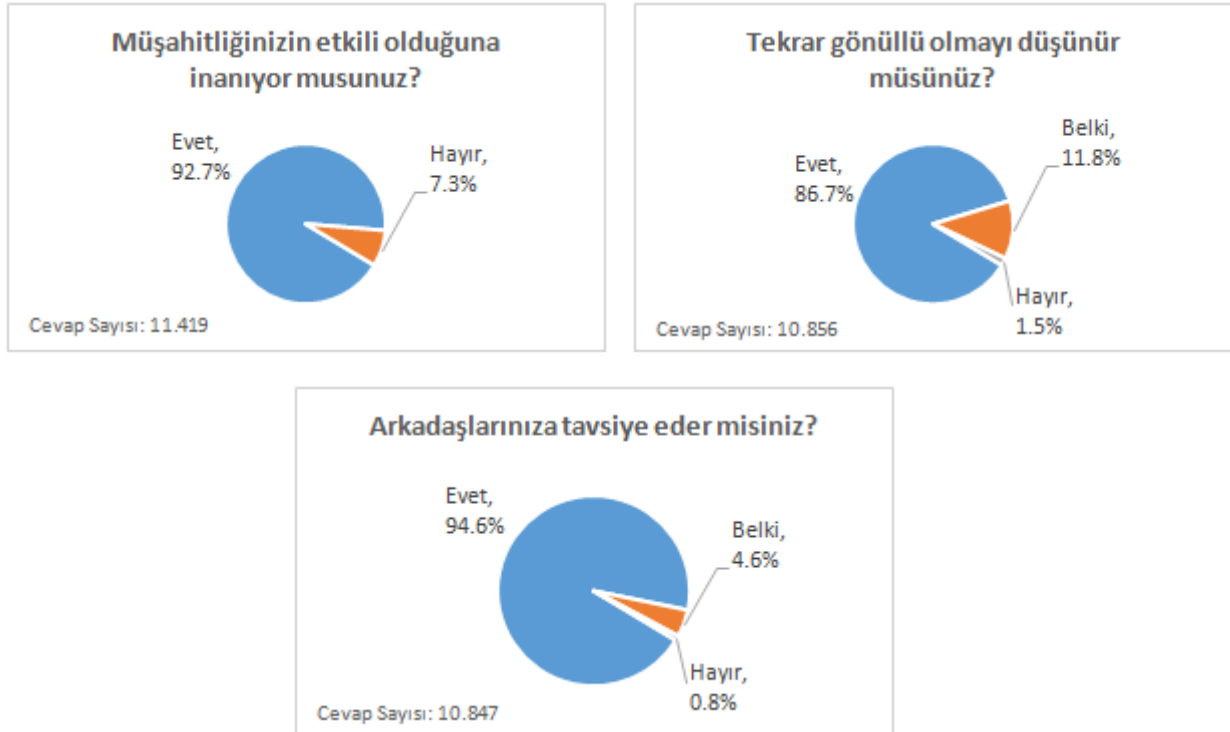
Gönüllülerimizin %87,4'ü sandık kuruluna uyarı ve öneride bulunmuş, %82,3'ünün önerileri ise çoğunlukla kabul edilmiştir. Gönüllülerimiz bu şekilde, seçim günü süreçlerinin daha iyi işlemesine anlamlı bir katkıda bulunmuşlardır. Uyarıları dikkate alınmadığında da, gönüllülerimizin %1,2'lik kısmı ilçe seçim kuruluna itiraz ederek sürecin doğru işlemesi konusunda ısrarcı olmuşlardır.

ŞEKİL 12: Sandık Kuruluna Öneri ve Uyarılar

7 Haziran'da olduğu gibi 1 Kasım sonrasında da gönüllüler, seçim gününün bir denetim mekanizması olan müşahitliği bir ihtiyaç olarak görmekte ve çevrelerinden de bu katılımı teşvik edeceklerini bildirmektedirler.⁴⁷ Üstlendikleri görevler çerçevesinde, gönüllülerimizin %92,7'lik bir kesimi, müşahitlik deneyimlerinin etkili olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir.

ŞEKİL 13: Etkinlik, Tekrar ve Tavsiye

⁴⁷ Oy ve Ötesi. 2015. 7 Haziran 2015 Seçim Değerlendirmesi – Gözlem ve Öneriler. Sayfa 46-47
<http://oyveotesi.org/gecmis-secimler/7-haziran-2015-genel-secimler/7-haziran-2015-genel-secimleri-degerlendirme-raporu/>

“Oy ve Ötesi sayesinde bir seçmen olarak son derece bilgilendim. Seçim sürecinin usulüne göre ilerlemesi, görevlilerin bilgisizliklerinden kaynaklanan yanlış inisiyatiflerin önüne geçilmesi anlamında son derece etkili bir sosyal sorumluluk grubu.” - ESKİŞEHİR

“Oy ve Ötesi tahmin ettiğimden de daha kollektif ve etkili çalışan bir ekip. İnsanlar gerçekten her oyun doğru gitmesi için uğraşıyorlar. Gerçekten büyük bir kontrol mekanizması oluşturuyor katılımın olduğu okullarda...Ufacık ilgi ile büyük şeyler yaratılabilir. Sadece farkındalık yaratmak değil, doğruyu bulmak insanları bilinçlendirmek çok önemli ve Oy ve Ötesi bunların fazlasını yapıyor. “- KONYA

Gönüllülerimizin yanı sıra, Türkiye Cumhuriyeti'nin daveti üzerine görev yapmış olan uluslararası seçim gözlemcileri de sivil toplumun sürece katılımı ve bağımsız gözlemciliğin önemine dikkat çekmektedir. Bu konudaki yasal altyapının kurulması önerilmektedir:

“Kanunlarda, 1990 Kopenhag Belgesi'nin 8. paragrafına uygun şekilde, siyasi partilerden bağımsız yurttaşlara ve uluslararası gözlemcilere seçim gözlemi yapma hakkı tanınmamaktadır. Yasal sınırlamalara rağmen, sivil toplum grupları aktif bir şekilde izleme sürecine dahil olmuş, gözlemcilerini siyasi partiler adına kaydettirmeleri gerekmiştir.”⁴⁸

Mevzuat değiştirilerek hem yurttaşlardan oluşan gözlemcilerin hem de uluslararası gözlemcilerin izleme yapabilmesine olanak tanıyan hükümler getirilerek 1990 AGİT Kopenhag Belgesi'nin 8. Paragrafı ile tam uyum sağlanması düşünülmelidir.”⁴⁹

SONUÇ

1 Kasım Genel Seçim Değerlendirmesi, seçim günü Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde sandık başında olan gönüllülerin geri bildirim anketi başta olmak üzere bize ilettikleri gözlemlerine ve Oy ve Ötesi'nin geliştirdiği tutanak birleştirme yazılımı olan T3 üzerinden karşılaştırılan tutanak verilerine dayanmaktadır. Oy ve Ötesi'nin, esas olarak seçim gününe ilişkin çalışmalarda bulunduğunu ve seçim gününden önceki seçim süreçleri hakkında bir çalışma ve gözlem yapmamaktadır.

1 Kasım 2015 Genel Seçimi'nde 48,5 milyon seçmen, 7 Haziran seçimlerine kıyasla artan bir katılımı kullanmıştır. Seçim günü sandık başında herhangi bir ücret almadan siyasi partiler ve bağımsız adaylar adına görevlendirilerek müşahitlik görevi yapmış olan gönüllülerimizin sayısı yaklaşık 57 bindir. Oy ve Ötesi vasıtasıyla demokratik seçim süreçleri ve seçim mevzuatı hakkında bilgilendirilmiş ve bu süreçlere aktif olarak katılan gönüllülerimiz, seçim gününün denetiminde iki açıdan aktif rol oynamışlardır. İlk olarak, Oy ve Ötesi vasıtasıyla demokratik seçim süreçleri ve seçim mevzuatı hakkında bilgilenen gönüllüler, siyasi

⁴⁸ AGİT/DKİHB Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu, s.3

⁴⁹ AGİT/DKİHB Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu, s.23

partiler ve bağımsız adaylar adına müşahit olarak seçim günü süreçlerinin denetlenmesine aktif katılım sağlamıştır. Türkiye'nin çeşitli şehirlerindeki gönüllülerin yorumlarındaki ortak nokta, gönüllülerin seçim mevzuatı konusundaki bilgileri ile sandık kurulunun işleyişine katkı sağladıkları ve hatalı uygulamaları yerinde önlemeleri olmuştur. Gönüllüler bu şekilde, seçim günü süreçlerinin daha iyi işlemesine anlamlı bir katkıda bulunmuşlardır.

Diğer yandan, Oy ve Ötesi gönüllüleri oy sayımı sonunda imzalanan sonuç tutanaklarının imzalı bir kopyasını almış ve Oy ve Ötesi'nin geliştirdiği tutanak birleştirme yazılımı aracılığıyla seçim sonuçlarının resmi sonuçlarla karşılaştırmasının yapılmasını mümkün kılmışlardır. Tespit edilen uyumsuzluklar itiraz süreleri içerisinde ilgili siyasi partiler, gönüllüler ve kamuoyu ile paylaşılmıştır.

7 Haziran ve 1 Kasım tarihleri arasında Türkiye gerilimli ve zor bir dönemden geçmiştir ve bu dönemde seçim gününün denetimi daha da önem kazanmıştır. 1 Kasım Genel Seçimi'nde sandık başında bilgili ve yetkin kurul üyeleri ve müşahitler bulunduğu sürece seçim gününün kurallara uygun bir şekilde işleyebildiği gözlemlenmiştir. Ancak seçim günü süreçlerinin ve uygulamalarının genelgelere uygun şekilde takip edilmediği örneklerle de önemli ölçüde rastlanmıştır. Bununla birlikte, gönüllülerimiz 7 Haziran seçimlerine kıyasla sandık başında daha fazla engel ve gerginlikle karşılaştıklarına dikkat çekmişlerdir. Seçim öncesi sürecini gözlemleyen AGİT Uluslararası Seçim Gözlem Heyeti tarafından da raporlanmış olan güvenlikle ilgili çekinceler, gergin ortam ve kutuplaşmalar gönüllülerimizin sürece katılımını önceki seçime kıyasla biraz daha zorlaştırmıştır.

Diğer taraftan seçimlerin özgür ve adil bir ortamda gerçekleşmesi, kuşkusuz seçim gününün ötesinde birçok alanda uygun ortamın sağlanmasına bağlıdır. Siyasetin finansmanı ve denetiminin şeffaflığı, kamu kaynaklarının kullanımı, medyanın eşitlikçi bir düzenleme sunması ve çoğulcu bir şekilde görüş ve bilgiye erişim gibi seçim sonuçlarını doğrudan etkileyebilecek konuların seçimlerle ilgili değerlendirmelerde göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Yapılan gözlem ve değerlendirmeler sonucunda seçim günü yaşanmış olduğu bildirilen önemli problemler ise şöyledir:

- Fiziksel engelli seçmenlerin sandığa erişimi
- Seçmenlerin oy kullanma kabinine telefon, video kamera veya fotoğraf makinesi ile girmesi
- Fiziksel engeli olmayan vatandaşlara refakat edilmesi
- Sonuç tutanaklarının kolaylık amacıyla oy verme işlemi başlamadan imzalanması
- Oy verme yerinde adayların/partilerin kampanya materyallerine rastlanması
- Seçim sonuç tutanaklarının bir kopyasının sayım sonrası sınıf dışına asılmaması
- Bazı sayfaları mühürlü veya imzalı olmayan seçmen listeleri
- Oy çuvallarının asgari iki refakatçi olmadan ilçe seçim kuruluna gönderilmesi
- Müşahitlerin yaşadığı zorluklar

Siyasi parti teşkilatları sandık başında denetim ve bilgilendirme yapabildiği oranda, olası hataların önüne geçilerek seçimlerin adaletli geçmesi sağlanabilmektedir. Daha önce ifade edildiği gibi mevzuat ile ilgili bilgi seviyesinin artırılması hem sandık kurulu ve siyasi parti müşahitleri açısından hem de seçmenler açısından bir gereksinim olarak öne çıkmaktadır.

YSK tarafından açıklanan sonuçlar ile gönüllü müşahitler ve siyasi partiler aracılığı ile ulaşılan 172.369 sandığa ait tutanak karşılaştırıldığında bulunan fark kabul edilebilir hata payı içerisinde. YSK'nın, 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde olduğu gibi 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde de elektronik ortamda tutanak kopyalarının ikinci defa paylaşımına olanak vermesi, şeffaflık ve denetim açısından önemli bir adımdır.

Türkiye'deki yasal düzenlemeler gereği sandık gözetmenleri siyasi partiler ve adaylar tarafından görevlendirerek görev yapabilmektedir. Sivil toplumun seçim süreçlerine aktif katılımının sağlanması ve vatandaşlarımızın bu ihtiyaca yönelik olarak bilinçlendirilmesi, hem gönüllülerimiz hem de uluslararası gözlemciler tarafından demokrasimiz açısından önemli bir ihtiyaç olarak tespit edilmektedir. Oy ve Ötesi vasıtasıyla görev yapan müşahitlerden gelen geri bildirimlerde, süreçte kendilerine ihtiyaç olduğunu düşündükleri ve tekrar aktif vatandaş olarak seçim gününe katkı sunmaya istekli oldukları görülmektedir. Sivil toplumun demokratik süreçlere katılımını teşvik edecek tüm adımların demokrasimizi güçlendireceği şüphe götürmez bir gerçektir. Oy ve Ötesi bu doğrultuda yola çıkmıştır ve çalışmalarına aynı yönde devam etmeyi hedeflemektedir.

Oy ve Ötesi'nin yüz binlerce gönüllüsüyle ülke genelinde yaptığı çalışmalar demokrasimiz için bir kazanç olmakla beraber seçimler sadece seçim gününden ibaret değildir. Daha önce bahsedildiği gibi siyasetin finansmanından, kampanya özgürlüğüne ve seçimin medyadaki yansımalarına kadar birçok konu Oy ve Ötesi'nin seçim günü çalışmalarının kapsamı dışında kalmakla birlikte demokratik ve şeffaf toplumlar için en az seçim günü kadar önemli süreçlerdir. Bu bağlamda, seçim gününün gerek yasal ve bilişim altyapısının kurgulanmasında, gerekse bu derece karmaşık bir organizasyonun seçim gününe neredeyse sorunsuz yönetilmesinde örnek teşkil edecek bir başarıya imza atan ülkemizin seçim gününün ötesindeki konularda da siyasi partilere ve adaylara daha özgür ve adil bir seçim ortamı sağlamak adına gerekli adımları ivedilikle atmasını temenni ederiz.

Daha şeffaf ve adil seçimler için gecesini gündüzüne katan Türkiye'nin dört bir yanındaki yüz binlerce gönüllümüze şükranlarımızı sunarken, bu değerli çabanın; seçim değer zincirinin diğer halkaları ve ülkemiz demokrasinin daha şeffaf bir zemine taşınması için yapılması gereken çalışmalara örnek olmasını umuyoruz.

KAYNAKÇA

135 Sayılı Genelge, Sandık Kurullarının Oluşumu ile Görev ve Yetkileri, Ankara, 2015

298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 26/4/1961, Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 2/5/1961 Sayı: 10796, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 4 Cilt: 1 Sayfa: 2553

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT). 28 Ocak 2016.

Türkiye Cumhuriyeti 1 Kasım 2015 Milletvekili Erkem Seçimleri AGİT/DKİHB Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu

<http://www.osce.org/tr/odihr/elections/turkey/186031>

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT). 2 Kasım 2015.

Uluslararası Seçim Gözlem Heyeti, Türkiye Cumhuriyeti – Erken Milletvekili Seçimleri,1 Kasım 2015 İlk Bulgular ve Sonuçlar ile İlgili Rapor,

<http://www.osce.org/tr/odihr/elections/turkey/186031>

Bağımsız Seçim İzleme Platformu (Eşit Haklar İçin İzleme Derneği) 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanı Seçim Gözlem Raporu. 2014 Yayına Hazırlayanlar Dr. D. Çiğdem Sever, E. Ezra Elbistan, G. Zekiye Şenol, Nejat Taştan, Selin Dağıstanlı. Ek 3 : Seçim İzlemede Kullanılan Formlar. Sayfa 56-61

<http://www.esithaklar.org/wp-content/uploads/2014/12/Cumhurbaşkanı-Seçimi-Raporu.pdf>

Oy ve Ötesi Derneği. 2015.

1 Kasım 2015 Seçim Bulguları:

- İl ve İlçe Bazında T3
- İl Bazında T3 ve Resmi Sonuç Fark Analizi / İl Bazında Uyuşmazlık Olan Sandık Sayısı
- Türkiye Tutanak Teyit Sistemi Sonuç Ekranı

<http://oyveotesi.org/1-kasim-2015-genel-secimleri/1-kasim-2015-secim-sonuc-degerlendirmeleri/>

Oy ve Ötesi Derneği. 2015

7 Haziran 2015 Seçim Değerlendirmesi. Gözlem ve Öneriler

<http://oyveotesi.org/gecmis-secimler/7-haziran-2015-genel-secimler/7-haziran-2015-genel-secimleri-degerlendirme-raporu/>

T.C. Yüksek Seçim Kurulu. 2015. 'YSK Tarihçe'

http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/YSKTarihce?_adf.ctrl-state=csqn5rau0_4&wcnv.model=YKSUstMenu&_afLoop=41517280340715

T.C. Yüksek Seçim Kurulu. 2015. 'Seçim Arşivi'. [1 Kasım 2015- 26. Dönem Milletvekili Genel

Seçimi]http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/GenelSecimler?_afLoop=3165805277453&_afWindowMode=0&_afWindowId=88b74vxq5_82#%40%3F_afWindowId%3D88b74vxq5_82%26_afLoop%3D3165805277453%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D88b74vxq5_94

T.C. Yüksek Seçim Kurulu. 2015. 'Güvenlik nedeniyle sandık yerlerinin seçim bölgesi dışına çıkartılması hususunda görüş istenilmesi üzerine Yüksek Seçim Kurulunca verilen ilgili kararlar:

- 1968 Sayılı ve 15.10.2015 tarihli Karar (Mardin)
- 1967 Sayılı ve 15.10.2015 tarihli Karar (Bitlis)
- 1877 Sayılı ve 6.10.2015 tarihli Karar (Batman)
- 1860 Sayılı ve 5.10.2015 tarihli Karar (Bitlis)
- 1859 Sayılı ve 5.10.2015 tarihli Karar (Erzurum)
- 1858 Sayılı ve 5.10.2015 tarihli Karar (Muş)
- 1857 Sayılı ve 5.10.2015 tarihli Karar (Batman)
- 1856 Sayılı ve 5.10.2015 tarihli Karar (Bitlis)
- 1855 Sayılı ve 5.10.2015 tarihli Karar (Erzurum)
- 1854 Sayılı ve 5.10.2015 tarihli Karar (Artvin)
- 1839 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Van)
- 1838 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Diyarbakır)
- 1837 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Tunceli)
- 1836 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Tokat)
- 1835 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Muş)
- 1834 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (İğdır)
- 1833 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Gaziantep)
- 1831 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Bingöl)
- 1830 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Hakkari)
- 1829 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Hakkari)
- 1828 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Ağrı)
- 1827 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Van)
- 1826 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Batman)
- 1825 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Siirt)
- 1824 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Şırnak)
- 1823 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Elazığ)
- 1822 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Şırnak)
- 1821 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Mardin)
- 1819 Sayılı ve 3.10.2015 tarihli Karar (Kars)

http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/Kararlar?_afrLoop=162470284780387&_afrWindowMode=0&_afrWindowId=17i9zdwc3e_11#%40%3F_afrWindowId%3D17i9zdwc3e_11%26_afrLoop%3D162470284780387%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dfmfnoexwl_4

EK 1. Oy ve Ötesi'nin Gönüllü Sözü

GÖNÜLLÜ SÖZÜ

Oy ve Ötesi Derneği'nin ("Dernek"), genel olarak Demek Tüzüğü'ne uygun olarak sürdürdüğü faaliyetleri ve özel olarak 1 Kasım 2015 tarihinde gerçekleştirilmesi planlanan Genel Seçimler'e ilişkin olarak seçimlerin şeffaf, adil ve kanunlara uygun yürütülmesi amacıyla yapılacak sandık başkanlığı, üyeliği ve gözetmenlik dahil ve bununla sınırlı olmamak üzere yapılan çalışmalarında ("Faaliyet") görev alacağım. Bu görevi yerine getirirken, Oy ve Ötesi'nin manifestosunda paylaştığı değer ve ülkeler ışığında, ve özellikle aşağıdaki konularda belirtilen kurallar çerçevesinde hareket edeceğime söz veriyorum.

1. E-POSTA KULLANIMI

Dernek, Faaliyet'in gerçekleştirilmesi amacı ile kullanılmak üzere, aldığım görev gerektirirse, bana "oyveotesi.org" uzantılı bir e-posta adresi sağlayabilir. Bu e-posta adresini sadece Faaliyet kapsamı ve amacı ile sınırlı olarak kullanacağım ve e-posta adresi üzerinden yaptığım yazışmalar benim şahsi sorumluluğumdadır.

2. GİZLİLİK

2.1 Faaliyet çerçevesinde bazı gizli bilgilerin Gönüllü ile paylaşılması muhtemeldir. "Gizli Bilgi" üçüncü kişiler tarafından bilinmeyen veya üçüncü kişilerin erişimine açık olmayan **özellikle ve öncelikle Dernek gönüllüleri ve üyelerinin isim, kimlik numarası, adres ve diğer kişisel bilgileri** olmak üzere Faaliyet'e ilişkin paylaşılan her türlü gizli bilgi ve belgeyi kapsamaktadır ("Gizli Bilgi").

2.2 Gönüllü, Dernek yönetim kurulu, üyeleri ve gönüllüleri tarafından kendisi ile paylaşılacak olan Gizli Bilgi'yi Faaliyet konusu ve amacı dışında üçüncü kişilere açıklamayacak ve üçüncü kişilerle paylaşmayacaktır. - Gönüllü, temin edilen Gizli Bilgiler'i sadece Faaliyet kapsamında kullanacağını kabul ve beyan eder.

2.3 Dernek'in talebi ile Gönüllü elinde olan Gizli Bilgi'nin orijinal nüshalarını ve hangi formda olursa olsun kopyalarını ve bu Gizli Bilgi'yi içeren diğer belge ve notları Dernek'e iade etmek veya Dernek'in talebine göre imha etmekle yükümlüdür.

3. KANUNLAR VE İLKELERE UYGUN DAVRANMA

Genel olarak Faaliyetler amacı ve konusunda çalışırken ve özel olarak Dernek adına ve Dernek'i temsilen katıldığı toplantılarda, e-posta üzerinden yapacağı yazışmalarda, T.C.'nin kanun, yönetmelik vesair mevzuatına, Dernek Tüzüğü'ne ve aşağıda yer alan Dernek ilkelerine uygun davranacağımı taahhüt eder. Oy ve Ötesi Derneği'nin benden, Faaliyetin bütün aşamalarında varsa siyasi görüşümü ve/veya siyasi partilerle olan ilişkilerimi bir kenara bırakarak, Dernek'in kuruluşunun temelinde yer

alan ve vazgeçilemez bağımsızlık ve tarafsızlık ilkesi çerçevesinde hareket etmemi beklediğinin bilincindeyim.

Gönüllü Sözünü okuduğumu ve anladığımı, kabul ettiğimi beyan eder ve söz veririm.

İsim:

İmza:

EK 2. Geribildirim Anketlerinin Soruları

E-Posta Üzerinden Paylaşılmış Detaylı Günsonu Geri Bildirim Anketi (Sandık Sorumluları)

SORU 1- İletişim Bilgileriniz:

- Oy ve Ötesi'ne kayıtlı olduğunuz E-posta adresiniz:
- Oy ve Ötesi'ne kayıtlı olan cep telefonu numaranız:

SORU 2- Bu seçimde görev aldınız mı?

- Evet
- Hayır

SORU 3- Yaşınız:

SORU 4- Cinsiyetiniz:

- Kadın
- Erkek

SORU 5- Eğitim Durumunuz?

- İlkokul.
- Ortaokul.
- Lise.
- Üniversite.
- Yüksek Lisans.
- Doktora.
- Diğer.

SORU 6- Nerede sandık müşahitliği yaptınız?

- İl merkezinde.
- Çevre ilçelerde.
- Köyde.

SORU 7- Oyunuzu nerede kullandınız?

- Müşahitlik yaptığım okulda.
- Müşahitlik yaptığım ilçede, başka bir okulda.

- Müşahitlik yaptığım ilde, ama başka ilçedeki bir okulda.
- Daha uzakta.
- Oy kullanmadım.

SORU 8- Bu seçim sürecinde müşahitliğinizin etkili olduğuna inanıyor musunuz?

- Evet
- Hayır

SORU 9- Seçim süreci boyunca müşahitlik görevi yaparken zorluk yaşadınız mı?

- Herhangi bir zorlukla karşılaşmadım.
- Görevimi yaparken bazı zorluklarla karşılaştım.
- Seçim süreci boyunca görevimi yapmam büyük ölçüde engellendi.

SORU 10 - Görevinizi yaparken fiziksel/sözlü olarak saldırıya uğradınız veya tehdit edildiniz mi?

- Evet
 - Hayır
- Cevabınız evetse lütfen daha fazla bilgi verin.

SORU 11- Yaşadığınız zorluklar sonucu görev yerinizi terk ettiniz mi?

- Evet
 - Hayır
- Cevabınız evetse lütfen daha fazla bilgi verin.

SORU 12- Sizce görevli olduğunuz sandıkta seçim işlemleri usulüne uygun bir şekilde yapıldı mı?

- Evet, tamamen.
- Evet, büyük ölçüde.
- Hayır, ciddi sorunlar vardı.

SORU 13- Sandık alanına gelen seçmenlerden sandık alanına erişimlerinin engellendiği ya da zorlaştırıldığı yönünde bir bilgi aldınız mı ya da siz böyle bir durumu gözlemlediniz mi?

- Evet
 - Hayır
- Cevabınız evetse lütfen daha fazla bilgi verin.

SORU 14 - Görevli olduğunuz sandıkta engelli, yaşlı veya okuryazar olmayan seçmenlerin oy kullanmalarıyla ilgili ne tür sorunlar yaşandı? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Hiç sorun yaşanmadı.
- Fiziksel engeli olmayan seçmenler oy kabinine refakatçi eşliğinde girdi (yaşlılık, eşiyile girme talebi gibi sebeplerle).
- Aynı kişi birden çok fiziksel engeli olan seçmene yardım etti.

- Bedensel engelli ve/veya yaşlı seçmenler oy kullama bölgesindeki fiziksel şartların yetersizliği sebebiyle sandık çevresine erişmekte zorlandılar.
- Okuryazar olmayan seçmenlere sandık kurulu başkanı haricinde açıklama yapıldı ya da sandık kurulu başkanı tarafı/eksik açıklama yaptı.
- Bir sorun yaşanıp yaşanmadığını bilmiyorum.

Diğer (lütfen belirtin).

SORU 15- 142 (görev) belgesi ile oy kullananlarla ilgili ne tür sorunlar yaşandı?
(Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Hiç sorun yaşanmadı.
- Seçmen listesinde görevli olarak belirtilmediği halde, 142 belgesini ibraz etmeyen görevli oy kullandı.
- 142 belgesi ile oy kullanan kişi 142 belgesini teslim etmeyi reddetti.
- 142 belgesi ile oy kullanan kişi belgesindeki belirtilen sandık dışında (örneğin kayıtlı olduğu sandıkta) oy kullandı.
- 142 belgesinin fotokopisi ile oy kullanan kişiler oldu.
- Bir sorun yaşanıp yaşanmadığını bilmiyorum.

Lütfen sorunlar olduysa ne sıklıkla yaşandığını ve itiraz sürecini detaylandırın.

SORU 16- Görev yaptığınız sandıktaki sandık başkanı uygulamalar konusunda bilgili miydi?

- Evet, bütün konulara hakimdi ve süreci eksiksiz yönetti.
- Genel hatlarıyla hakimdi, ancak takıldığı noktalar oldu.
- Sürece hakim değildi ve yetersiz kaldı.
- Fikrim yok.

SORU 17- Seçim sonuç tutanağı ne zaman imzalandı ?

- Sayım bitiminde doldurulmuş tutanaklar imzalandı.
- Sayım bitiminden önce boş tutanaklar imzalandı.
- Bilmiyorum.

Diğer (lütfen belirtin).

SORU 18- Seçim sonuç tutanağının bir kopyası sayımdan sonra hemen kapıya asıldı ve görülebilir bir şekilde orada kaldı mı?

- Evet, asıldı ve kaldı.
- Asıldı ama kısa bir süre içinde tahrip edildi/alındı.
- Hayır, asılmadı.
- Asılıp asılmadığını bilmiyorum.

Diğer (lütfen belirtin).

SORU 19- Seçim süreci boyunca sandık başkanı kolluk kuvvetlerini sandık çevresine çağırdı mı?

- Evet.
- Hayır.
- Bilmiyorum.

Cevabınız evetse lütfen daha fazla bilgi verin.

SORU 20- Kolluk kuvvetleri müşahitlerden aşağıdaki bilgileri talep ettiler mi?

- Kimlik numarası (TCKN)
- Ad soyad
- Telefon
- Hayır hiçbir bilgi talep edilmedi.
- Bilmiyorum.

Cevabınız evetse lütfen daha fazla bilgi verin.

SORU 21- Seçim süreci boyunca asker ya da polis herhangi bir seçmeni sandık çevresinden gözaltı veya farklı bir sebeple uzaklaştırdı mı?

- Evet.
- Hayır.
- Bilmiyorum.

Cevabınız evetse lütfen daha fazla bilgi verin.

SORU 22- Sandık çevresinde (sandık kurulunun görev yaptığı yer merkez olmak üzere 15 metre yarıçaplı çevre) oy verme ve/veya oy sayımı sırasında orada bulunma yetkisi olmayan kişiler var mıydı?

- Evet, OY VERME sırasında yetkisiz kişiler vardı.
- Evet, OY SAYIMI sırasında yetkisiz kişiler vardı.
- Evet, hem OY VERME hem OY SAYIMI sırasında yetkisiz kişiler vardı.
- Hayır, yetkisiz kişiler yoktu.
- Bilmiyorum.

SORU 23- Sandık çevresinde oy verme ve/veya oy sayımı sırasında orada bulunma yetkisi olmayan kimler vardı? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Polis.
- Askeri personel.
- Özel güvenlik.
- Zabıta.
- Korucu.

- Diğer (lütfen belirtin).

SORU 24- Bu kişiler sandık kurulunun işine karışıyorlar ya da müdahale ediyorlar mıydı?

- Evet.
- Hayır.
- Bilmiyorum.

Cevabınız evetse lütfen daha fazla bilgi verin.

Soru 25- Ne kadar süre sandık başında kaldınız?

- Bütün gün.
- Kendi oyumu verme sürem haricinde bütün gün.
- Yarım gün
- Yarım günden az

Yarım gün ya da daha az sandık başında kaldıysanız neden bütün gün sandık başında kalamadığınıza dair bir açıklama yapabilirsiniz.

SORU 26- Sandık Kurulu'nda görev yapabildiniz mi?

- Sandık kurulu üyesi eksikti, kurula girdim.
- Sandık kurulu üyesi eksikti ancak sandık başkanı beni kurula almadı.
- Sandık kurulunda asgari (minimum) sayı sağlandığı için kurula giremedim.
- Diğer (lütfen belirtin).

SORU 27- Sayım sonuç tutanağını alabildiniz mi?

- Evet, ıslak imzalı tutanak aldım.
- Evet, ıslak imzalı tutanağın bir fotokopisini aldım (ıslak imzalı olmayan).
- Hayır, tutanak alamadım.
- Alamadıysanız lütfen açıklayın.

Seçim süreci boyunca seçim işlemlerine ve sandık kurulunun işleyişine çeşitli şekillerde katkıda ve müdahalede bulunmuş olabilirsiniz. Aşağıdaki soruları yanıtlarken lütfen şu tanımlara göre cevap verin:

- Sözlü Öneri veya Uyarıda Bulunmak: Sandık kurulu üyelerine seçim işlemleri hakkında sözlü bir öneri veya uyarıda bulunmak.
- Şikayet: Şikayet dilekçesi vererek sandık kurulunun bir konudaki uygulamasını değiştirmesini talep etmek (sözlü önerinin veya uyarının sonuç vermediği durumlarda).
- İtiraz: Şikayetinizin sandık kurulu tarafından reddedilmesi durumunda şikayetinizi bina sorumlusu ya da avukatımızın yardımıyla bir itiraz dilekçesi düzenleyerek ilçe seçim kuruluna taşımak.

SORU 28- Seçim süresince sandık kuruluna herhangi bir konuda sözlü öneri veya uyarıda bulundunuz mu? Yaptınızsa önerileriniz genel olarak nasıl karşılandı?

- Hayır, hiç öneri veya uyarıda bulunmadım.
- Sözlü öneri veya uyarıda bulundum. Genelde kabul edildi.
- Sözlü öneri veya uyarıda bulundum. Bazen kabul edildi.
- Sözlü öneri veya uyarıda bulundum. Seyrek olarak kabul edildi.
- Sözlü öneri veya uyarıda bulundum. Hiç kabul edilmedi.
- Diğer (lütfen belirtin).

SORU 29- Seçim işlemleri boyunca sandık kuruluna hiç şikayet dilekçesi sundunuz mu? Sunduktan sonra ne oldu? (Birden çok şikayet dilekçesi sunduysanız birden çok yanıt verebilirsiniz.)

- Hayır, sunmadım.
- Evet, sundum ama şikayet dilekçem reddedildi. İlçe seçim kuruluna itirazda bulunmadım.
- Evet, sundum ama şikayet dilekçem reddedildi. İlçe seçim kuruluna itirazda bulundum.
- Evet, sundum ve şikayetim kabul edildi. Gerekli düzeltme yapıldı.

Evet ise lütfen açıklayın. (Hangi konularla ilgiliydi ve sonuç ne oldu?)

Soru 30- Seçim süresince bina sorumlunuz veya avukatınız yardımıyla itiraz dilekçesi düzenleyerek ilçe seçim kuruluna itirazda bulundunuz mu?

- Hayır, hiç itiraz dilekçesi ile ilçe seçim kuruluna itirazda bulunmadım.
- Evet, itiraz dilekçesi ile ilçe seçim kuruluna itirazda bulundum.
- Evetse lütfen açıklayınız.

SORU 31- Oy verme yerinde siyasi parti ya da aday kampanya materyalleri var mıydı? (rozet, bayrak, poster, vb.)

- Evet.
- Hayır.
- Bilmiyorum.

SORU 32- Oy verme yerinde gerekli seçim materyallerinden eksik var mıydı? Evet ise eksik olanları işaretleyiniz. (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Hayır, eksik yoktu.
- Seçmen listesi.
- Oy pusulaları.
- Oy sandığı.
- Zarf.
- Mühürler.
- Oy verme kabinleri.
- Bilmiyorum.

Diğer (lütfen belirtin).

SORU 33- OY VERME İŞLEMİ BAŞLAMADAN önce yapılan işlemler sırasında aşağıdaki sorunlardan hangileriyle karşılaştınız? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Oy pusulaları sandık başına gelmeden damgalanmıştı.
- Zarflarda YSK damgası ve/veya ilçe seçim kurulu mührü eksikti.
- Zarflarda YSK damgası ve/veya ilçe seçim kurulu mührü dışında başka bir mühür veya işaret vardı.
- Sandık başındaki seçmen listelerinin tüm sayfaları mühürlü ve/veya imzalı değildi.
- Kapıdaki seçmen listelerinin tüm sayfaları mühürlü ve/veya imzalı değildi.
- Gerekli yönlendirici kağıtlar asılmadı.
- Sandık kurulu başkan dahil dört kişiden az olarak göreve başladı.
- Sandık kurulunda aynı partiden birden çok üye vardı.
- Oy pusulaları ya da zarflar doğru sayılmadı.
- Oy pusulaları ya da zarfların sayım sonuçları sandık defterine kaydedilmedi.
- Sandık kurulu göreve başlamadan yemin etmedi.
- Sandık kurulu oluştuktan (yemin ettikten) sonra yeni üye eklendi.
- Müşahitlerin sandık çevresinde bulunmalarına izin verilmedi.
- Oy verme işlemi geç başlatıldı.
- Oy verme işlemi saatinden önce başlatıldı.
- Sandık çevresinde yetkili olmayan kişiler vardı (müşahitler ve sandık kurulu üyeleri haricindeki herkes).
- Sonuç tutanakları oy verme işlemi başlamadan imzalandı
- Hiçbir sorun ya da usulsüzlükle karşılaşmadım.

Diğer (lütfen belirtin).

SORU 34- OY VERME süresince yapılan işlemler sırasında aşağıdaki sorunlardan hangileriyle karşılaştınız? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Seçmenler oylarını kapalı kabinde ve gizli olarak kullanmadılar ya da kullanamadılar.
- Seçmenler fiziksel engelli olmadıkları halde refakatçi eşliğinde oy kullandı.
- Oy sandığı, tercih mührü ya da oy pusulası sandık çevresi dışına çıkarıldı.
- Listede adı olup gerekli kimlik belgelerini ibraz edemeyen kişilerin oy kullanmasına izin verildi.
- Listede adı olmayan ve 142 belgesi bulunmayan kişiler oy kullandı.
- 142 belgesi usulüne uygun kullanılmadı.
- Seçmenlerin gerekli belgeleri olmasına rağmen oy kullanmaları engellendi.
- Seçmenler oy kullandıktan sonra seçmen listesini imzalamadı.
- Seçmenler oy kullandıktan sonra seçmen listesinde başka kişinin adının karşısına imza attı.
- Seçmenler oy kullanma kabinine telefon, video kamerası ya da fotoğraf makinesi soktu.
- Daha önce aynı sandıkta oy kullandığını beyan eden seçmenler, isimleri seçmen listesinde bulunmadığından oy kullanamadı.
- Damgasız seçmen kağıdı ve/veya zarflar kullanıldı
- Seçmenler siyasi propagandaya maruz kaldı.
- Seçmenlere birden fazla oy pusulası verildi.
- Gruplar halinde toplu oy verildi.
- Önceden "Evet" mühürlü oy pusulası seçmenlere verildi.
- Seçmen listesi üzerinde bir dizi benzer imza vardı.
- Sandık çevresinde yetkili olmayan kişiler vardı (seçmenler, refakatçileri, müşahitler ve sandık

- kurulu üyeleri, ve sandık başkanının davet ettiği kolluk güçleri haricindeki herkes).
- Batı illerimizde saat 17:00 olmadan, Doğu illerimizde saat 16:00 olmadan sandık açıldı.
 - Sandık zamanında kapanmadı.
 - Saat Batı illerimizde 17:00, Doğu illerimizde 16:00 olduğunda kapı önünde bekleyenler oy kullanamadı.
 - Saat Batı illerimizde 17:00, Doğu illerimizde 16:00 olduğunda kapı önünde olanlar haricindeki kişiler oy kullandı.
 - Hiçbir sorun ya da usulsüzlükle karşılaşmadım

Diğer (lütfen belirtin).

SORU 35- OY SAYIMI sırasında aşağıdaki sorunlardan hangileriyle karşılaştınız? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Seçmenlerin sayımı izlemesine izin verilmedi.
- Müşahitlerin sayımı izlemesine izin verilmedi.
- Kullanılmamış zarf ya da pusulaların sayımında hata yapıldı.
- Hazır bulunanların tamamı sayım işlemlerini ve oy pusulalarını açıkça göremedi.
- Oylar yanlış sayıldı.
- Geçerli zarf ya da pusulalar geçersiz sayıldı, ya da geçersiz zarf ya da pusulalar geçerli sayıldı.
- Sonuç tutanağındaki geçerli ve geçersiz oy ve pusula hesapları yanlış yapıldı.
- Sayım doğru yapıldı ama sayım sonuçları sonuç tutanağına doğru aktarılmadı.
- Sonuç tutanağına kurul üyeleri yerine imza atıldı.
- Boş olarak imzalanmış sonuç tutanağının içi sonradan dolduruldu.
- Seçim sonuç tutanağının bir kopyası sınıf dışına asılmadı.
- Seçim materyalleri doğru şekilde paketlenip mühürlü çuvala konmadı.
- Oy çuvaları asgari (minimum) sayı olan iki kişi refakat etmeden ilçe seçim kuruluna gönderildi.
- Oy çuvalarının olduğu araçta yetkisiz kişiler vardı.
- Hiçbir sorun ya da usulsüzlükle karşılaşmadım.

Diğer (lütfen belirtin).

SORU 36- Yukarıdaki sorularda bulunmayan sorunlar yaşandı ise belirtiniz.

SORU 37- Aşağıdaki konularda Oy ve Ötesi'nin performansını nasıl değerlendirirsiniz?

Yeterli Ufak Eksikler Var Yetersiz

Müşahit eğitimleri:

Bina sorumlusundan iletişim ve destek:

Avukat desteği:

İlçe ekibinden iletişim ve destek:

Merkezi iletişim:

SORU 38- Tekrar gönüllü olmayı düşünür müsünüz?

- Evet.

- Belki.
- Hayır.

SORU 39- Arkadaşlarınıza tavsiye eder misiniz?

- Evet.
- Belki.
- Hayır.

Soru 40-Seçim günü öncesi okul sorumlunuzla yüz yüze tanıştınız mı?

- Evet.
- Hayır.

SORU 41- Müşahitlik göreviyle ilgili hangi eğitim faaliyetlerine katıldınız ve hangi kaynaklardan yararlandınız. (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Oy ve Ötesi eğitim toplantısı.
- Online eğitim videosu.
- Eğitim dokümanları.
- Okul sorumlunun toplantısında aldığım eğitim.
- Başka parti ya da kurumun müşahitlik eğitimi.
- Herhangi bir eğitim faaliyetine katılmadım ve kaynaktan yararlanmadım.

Diğer (lütfen belirtin)

Soru 42- Sizce bir sonraki seçimde Oy ve Ötesi'ne ihtiyaç olacak mı?

- Evet.
- Hayır.

SORU 43- Oy ve Ötesi ile ilgili beğendiğiniz ve beğenmediğiniz noktaları yazınız.

SORU 44- Oy ve Ötesi'ne önerilerinizi yazınız.

E-Posta Üzerinden Paylaşılmış Detaylı Günsonu Geri Bildirim Anketi (Bina Sorumluları)

SORU 1- İletişim Bilgileriniz:

- Oy ve Ötesi'ne kayıtlı olduğunuz E-posta adresiniz:
- Oy ve Ötesi'ne kayıtlı olan cep telefonu numaranız:

SORU 2- Bu seçimde görev aldınız mı?

- Evet
- Hayır

SORU 3- Yaşınız:

SORU 4- Cinsiyetiniz:

- Kadın
- Erkek

SORU 5- Eğitim Durumunuz:

- İlkokul.
- Ortaokul.
- Lise.
- Üniversite.
- Yüksek Lisans.
- Doktora.
- Diğer.

SORU 6- Sorumlusu olduğunuz bina neredeydi?

- İl merkezinde.
- Çevre ilçelerde.
- Köyde.

SORU 7- Binanızda kaç sandık vardı ve bu sandıklarda sandık sorumluları ne şekilde görev aldı? (Tam sayıyı bilmiyorsanız tahmini rakamlar belirtebilirsiniz.)

- Sandık sayısı:
- Sandık sorumlusu yerleştirdiğimiz sandık sayısı:
- Sandık kuruluna girdiğimiz sandık sayısı:
- Islak imzalı tutanak aldığımız sandık sayısı:

SORU 8- Binanıza kayıt olmuş kaç sandık sorumlusu vardı? Kaçı seçim günü görev yaptı? (Tam sayıyı bilmiyorsanız tahmini rakamlar belirtebilirsiniz.)

- Kayıtlı olan:
- Tüm gün görev yapan:
- Yarım gün veya daha az görev yapan:
- Görev yapmayan:

SORU 9- Binanıza kayıt olmuş sandık sorumlularının kaçı gelmedi ya da geç geldi? (Tam sayıyı bilmiyorsanız tahmini rakamlar belirtebilirsiniz.)

- Sabah zamanında binada olmayan:
- Görevini haber vermeden terk eden:
- Mazeretsiz gelmeyen:

SORU 10- Binanızda görevlendirilmiş Oy ve Ötesi'nin yönlendirdiği bir avukat var mıydı?

- Vardı. Tüm gün görevini yaptı.
- Vardı. Günün bir kısmında görev yaptı.
- Vardı. Ama gelmedi.
- Vardı. Başka birkaç okula daha destek veriyordu. İhtiyacımız olduğunda destek alabildik.
- Vardı. Başka birkaç okula daha destek veriyordu. İhtiyacımız olduğunda destek alamadık.
- Yoktu.
- Diğer (lütfen belirtin)

SORU 11- Bu seçim sürecinde gönüllü olarak bir fark yarattığınızı düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır

SORU 12- Seçim süreci boyunca bina sorumlusu görevini yaparken zorluk yaşadınız mı?

- Herhangi bir zorlukla karşılaşmadım.
- Görevimi yaparken birkaç zorlukla karşılaştım.
- Seçim süreci boyunca görevimi yapmam büyük ölçüde engellendi.

SORU 13 - Görevinizi yaparken fiziksel/sözlü olarak saldırıya uğradınız veya tehdit edildiniz mi?

- Evet
 - Hayır
- Cevabınız evetse lütfen daha fazla bilgi verin.

SORU 14- Yaşadığınız olumsuzluklar sonucu görev yerinizi terk ettiniz mi?

- Evet
 - Hayır
- Cevabınız evetse lütfen daha fazla bilgi verin.

SORU 15- Sandık sorumlularından aldığınız geri bildirim ve kendi gözlemlerinizi doğrultusunda görevli olduğunuz binada seçim işlemleri usulüne uygun bir şekilde yapıldı mı?

- Evet, tamamen.
- Evet, büyük ölçüde.
- Hayır, ciddi sorunlar vardı.

SORU 16- Görev yaptığınız bina içinde ya da çevresinde siyasi parti ya da aday kampanya materyalleri var mıydı? (rozet, bayrak, poster, vb.)

- Evet.
- Hayır.
- Bilmiyorum.

SORU 17- Görev yaptığınız binadaki YSK bina sorumlusu uygulamalar konusunda bilgili miydi?

- Evet, bütün konulara hakimdi ve süreci eksiksiz yönetti.
- Genel hatlarıyla hakimdi, ancak takıldığı noktalar oldu.
- Sürece hakim değildi ve yetersiz kaldı.
- Fikrim yok.

SORU 18 - Seçmenlerin seçime katılımı ile ilgili ne tür zorluklarla karşılaştığını gözlemlediniz ya da duydunuz?(Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Herhangi bir zorlukla karşılaştıklarını duymadım ve gözlemlemedim
- Güvenlik sorunu nedeniyle oy verecekleri yere gelmekte zorlandılar
- Oy verme yerinin uzaklığı nedeniyle oy verecekleri yere gelmekte zorlandılar
- Oy vermeye gelmemeleri için tehdit edildiler
- Binada yaşanan sorunlar (kavga, tehdit, kargaşa gibi) oy vermeye gelmelerine rağmen oy kullanamadılar
- Diğer
- Bu cevaplardan herhangi birini işaretlediyseniz lütfen daha detaylı bilgi verin. Bu konudaki bilginizin kendi gözlemlerinize mi seçmenlerden aldığınız bilgiye mi dayandığını belirtmeyi unutmayın.

SORU 19 – Bu zorlukları ne sıklıkta duydunuz ya da gözlemlediniz?

- Hiç
 - Sadece birkaç kez
 - Arada sırada
 - Çok sık
- Bu sorunları hangi şartlar altında, kimlerden, nasıl dinlediğiniz konusunda daha fazla bilgi verebilir misiniz?

SORU 20 - Fiziksel engelli ve/veya yaşlı seçmenler rahatlıkla sandıklarına ulaşabildi mi?

- Rahatlıkla ulaşabildiler
- Az sayıda ulaşamayan oldu

- Sık sık sorun yaşandı
Zorluklar yaşandıysa lütfen açıklayınız.

SORU 21- Seçim süreci boyunca asker ya da polisin herhangi bir seçmeni sandık çevresinden gözaltı veya farklı bir sebeple uzaklaştırdığını gördünüz mü?

- Evet
 - Hayır
 - Bilmiyorum
- Cevabınız evetse lütfen daha fazla bilgi verin.

SORU 22 – Seçim süresi boyunca sandık başkanı kolluk kuvvetlerini sandık çevresine çağırdı mı?

- Evet
 - Hayır
 - Bilmiyorum
- Cevabınız evetse lütfen daha fazla bilgi verin.

SORU 23 – Kolluk kuvvetleri müşahitlerden aşağıdaki bilgileri talep ettiler mi?

- Kimlik numarası (TCKN)
 - Ad soyad
 - Telefon
 - Hayır hiçbir bilgi talep edilmedi
 - Bilmiyorum
- Cevabınız evetse lütfen daha fazla bilgi verin.

SORU 24- Bulduğunuz okulda sandık çevrelerinde (sandık kurulunun görev yaptığı yer merkez olmak üzere 15 metre yarıçaplı çevre) oy verme ve/veya oy sayımı sırasında orada bulunma yetkisi olmayan kişiler var mıydı?

- Evet, OY VERME sırasında yetkisiz kişiler vardı.
- Evet, OY SAYIMI sırasında yetkisiz kişiler vardı.
- Evet, hem OY VERME hem OY SAYIMI sırasında yetkisiz kişiler vardı.
- Hayır, yetkisiz kişiler yoktu.
- Bilmiyorum.

SORU 25- Bulduğunuz okulda sandık çevrelerinde oy verme ve/veya oy sayımı sırasında orada bulunma yetkisi olmayan kimler vardı? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Polis.
- Askeri personel.
- Özel güvenlik.
- Zabıta.
- Korucu.
- Diğer (lütfen belirtin)

SORU 26 – Bu kişiler sandık kurulunun işine karışıyorlar ya da müdahale ediyorlar mıydı?

- Evet
- Hayır
- Bilmiyorum
- Diğer (lütfen belirtin)

SORU 27 – OY VERME İŞLEMİ BAŞLAMADAN önce sandık sorumlularınız ne tür sorunlarla karşılaştı? Bunların hangilerine ne şekilde müdahale etmek durumunda kaldınız?

- Müşahitler sandık alanına alınmadı
- Seçim materyallerinde eksiklikler vardı (oy pusulası, zarf, mühür, vb.)
- Sandık başındaki seçmen listelerinin tüm sayfaları mühürlü ve/veya imzali değildi
- Kapıda asılı olan seçmen listelerinin tüm sayfaları mühürlü ve/veya imzali değildi
- Sandık sonuç tutanakları oy verme işlemi başlamadan imzalandı
- Oy pusulaları önceden damgalanmıştı
- Zarflarda YSK damgası ve/veya ilçe seçim kurulu mührü eksikti
- Zarflarda YSK damgası/filigranı ve/veya ilçe seçim kurulu mührü dışında başka bir mühür veya işaret vardı
- Gerekli yönlendirici kağıtlar asılmadı
- Sandık kurulu başkan dahil dört kişiden az olarak göreve başladı
- Sandık kurulunda aynı partiden birden çok üye vardı
- Oy pusulaları ya da zarflar doğru sayılmadı
- Oy pusulaları ya da zarfların sayım sonuçları sandık defterine kaydedilmedi
- Sandık kurulu göreve başlamadan yemin etmedi
- Sandık kurulu oluştuktan (yemin ettikten) sonra yeni üye eklendi
- Bazı müşahitlerin sandık çevresinde bulunmalarına izin verilmedi
- Oy verme işlemi geç başlatıldı
- Oy verme işlemi saatinden önce başlatıldı

SORU 28 – Yukarıdaki sorularda bulunmayan usulsüzlükler yaşandı ise belirtiniz:

SORU 29 - OY VERME süresince sandık sorumlularınız ne tür sorunlarla karşılaştı? Bunların hangilerine ne şekilde müdahale etmek durumunda kaldınız?

- Seçmenler oylarını kapalı kabinde ve gizli olarak kullanmadılar ya da kullanamadılar
- Seçmenler fiziksel engelli olmadıkları halde refakatçi eşliğinde oy kullandı
- Oy sandığı, tercih mührü ya da oy pusulası sandık çevresi dışına çıkarıldı
- Listede adı olup gerekli kimlik belgelerini ibraz edemeyen kişilerin oy kullanmasına izin verildi
- Listede adı olmayan ve 142 belgesi bulunmayan kişiler oy kullandı
- 142 belgesi usulüne uygun kullanılmadı
- Seçmenlerin gerekli belgeleri olmasına rağmen oy kullanmaları engellendi
- Seçmenler oy kullandıktan sonra seçmen listesini imzalamadı
- Seçmenler oy kullandıktan sonra seçmen listesinde başka kişinin adının karşısına imza attı
- Seçmenler oy kullanma kabinine telefon, video kamerası ya da fotoğraf makinesi soktu
- Damgasız seçmen kağıdı ve/veya zarflar kullanıldı
- Seçmenler siyasi propagandaya maruz kaldı
- Seçmenlere birden fazla oy pusulası verildi

- Gruplar halinde toplu oy verildi
- Önceden “Evet” mühürlü oy pusulası seçmenlere verildi
- Seçmen listesi üzerinde bir dizi benzer imza vardı
- Batı illerimizde saat 17:00, Doğu illerimizde 16:00 olmadan sandıklar açıldı
- Sandıklar zamanında kapanmadı
- Saat, Batı illerimizde 17:00, Doğu illerimizde 16:00 olduğunda kapı önünde bekleyenler oy kullanamadı
- Saat Batı illerimizde 17:00, Doğu illerimizde 16:00 olduğunda kapı önünde olanlar haricindeki kişiler oy kullandı

SORU 30 – Yukarıdaki sorularda bulunmayan usulsüzlükler yaşandı ise belirtiniz:

SORU 31 - OY SAYIMI SIRASINDA müşahitler ne tür sorunlarla karşılaştı? Bunların hangilerine ne şekilde müdahale etmek durumunda kaldınız?

- Seçmenlerin sayımı izlemesine izin verilmedi
- Müşahitlerin sayımı izlemesine izin verilmedi
- Kullanılmamış zarf ya da pusulaların sayımında hata yapıldı
- Hazır bulunanların tamamı sayım işlemlerini ve oy pusulalarını açıkça göremedi
- Oylar yanlış sayıldı
- Geçerli zarf ya da pusulalar geçersiz sayıldı, ya da geçersiz zarf ya da pusulalar geçerli sayıldı
- Sonuç tutanağındaki geçerli ve geçersiz oy ve pusula hesapları yanlış yapıldı
- Sayım doğru yapıldı ama sayım sonuçları sonuç tutanağına doğru aktarılmadı
- Sonuç tutanağına kurul üyeleri yerine imza atıldı
- Boş olarak imzalanmış sonuç tutanağının içi sonradan dolduruldu
- Seçim sonuç tutanağının bir kopyası sınıf dışına asılmadı
- Seçim materyalleri doğru şekilde paketlenip mühürlü çuvala konmadı
- Oy çuvalları asgari (minimum) sayı olan iki kişi refakat etmeden ilçe seçim kuruluna gönderildi
- Oy çuvallarının taşındığı araçta yetkisiz kişiler vardı
- Sandık çevresinde oy verme öncesi, oy verme sırasında ya da sayım işlemleri sırasında yetkili olmayan kişiler vardı

SORU 32 – Yukarıdaki sorularda bulunmayan usulsüzlükler yaşandı ise belirtiniz:

SORU 33- Sandık sorumlularınızın ne kadarıyla seçim günü öncesi yüz yüze görüşebildiniz?

- Hepsi
- Yarıdan çoğu.
- Yarıya yakını
- Yarıdan azı
- Hiçbiri

SORU 34- Aşağıdaki konularda Oy ve Ötesi'nin size verdiği desteği nasıl değerlendirirsiniz?

Yeterli Ufak Eksikler Var Yetersiz

İlçe sorumlularından iletişim ve destek:

Müşahit eğitimleri:

Avukat desteği:

Merkezden iletişim ve destek:

SORU 35- Tekrar gönüllü olmayı düşünür müsünüz?

- Evet. Aynı görevde
- Evet. Ama yeni bir görevde
- Hayır. Vaktim yok
- Hayır. İyi bir deneyim yaşamadım.

SORU 36- Arkadaşlarınıza tavsiye eder misiniz?

- Evet.
- Belki.
- Hayır.

SORU 37- Görevinizle ilgili hangi eğitim faaliyetlerine katıldınız, hangi kaynaklardan yararlandınız?(Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Oy ve Ötesi eğitim toplantısına katıldım
- Online eğitim videolarını izledim
- Eğitim dökümanlarını okudum
- Başka parti ya da kurumun seçim eğitimini aldım
- Herhangi bir eğitim faaliyetine katılmadım ve kaynaktan yararlanmadım
Diğer (lütfen belirtin)

Soru 38- Sizce bir sonraki seçimde Oy ve Ötesi'ne ihtiyaç olacak mı?

- Evet.
- Hayır.

SORU 39 - Oy ve Ötesi ile ilgili beğendiğiniz ve beğenmediğiniz noktaları yazınız

SORU 40 – Bizimle paylaşmak istediğiniz başka bir konu var mı?

